

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ІМ. Б.Д. ГАВРИЛИШИНА
Кафедра міжнародної економіки

Вплив торговельного регулювання на економічні
відносини між Україною та країнами ЄС

Студентки групи ЕМЕзм-21:
Олексій Сергієнко

Науковий керівник:
д.е.н., професор Ірина Зварич

2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТОК ТА КООРДИНАЦІЯ	7
1.1 Теоретичні засади розвитку зовнішньоекономічних відносин	8
1.2 Концептуальні положення формування стратегічного партнерства між..	16
1.3 Вплив політики торговельного регулювання на зовнішньоекономічні відносини України та ЄС.....	23
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО	37
2.1 Аналіз поточного стану українсько-європейських торговельних відносин	38
2.2 Причини української та європейської зовнішньоторговельної.....	44
2.3 Вплив торговельного регулювання на міждержавні відносини між	48
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД НА УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	53
3.1 Перспективи українсько-європейських зовнішньоекономічних відносин у	53
3.2 Позиція України та ЄС у торговельному регулюванні для підтримки стабільного розвитку українсько-європейських економічних відносин.....	60
3.3 Економічні рекомендації щодо торговельного регулювання українсько-європейських економічних відносин	63
ВИСНОВОК	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73

ВСТУП

Необхідність економічної стабілізації та подальшого повоєнного розвитку України основним чином визначається тим, що наша країна володіє цілим рядом плюсів, котрі надають перспективи для вдалого росту торговельно-економічних взаємовідносин із державами Європейського Союзу: крім вже згадуваного фактора вигідного географічного положення, родючої землі і високоосвіченого населення, існує також порівняльна перевага не тільки в металургійній промисловості, а й у виробництві та технологіях.

Теоретичні концепції управління регіональними процесами економічно-фінансової інтеграції ґрунтуються на положенні про те, що формування єдиного торгового та інституційного простору дозволяє державам-членам економічних регіональних спілок успішніше конкурувати в рамках глобальної господарської системи.

У практиці наднаціонального регулювання економічної інтеграції, у теперішній час, склався комплекс методологічних підходів, де центральне місце займають принципи елімінації перешкод в плані торгівлі всередині інтеграційного блоку та для реалізації узгодженої економічної спеціалізації. Найважливішою перевагою розвитку регіональних економічних інтеграційних процесів є зростання глобальної конкурентоспроможності найбільш ефективних підприємств та галузей господарства країн-членів за рахунок просторового збільшення ринків збуту, а також зростання товарообігу.

Сукупний ефект розглянутих факторів і зумовив утворення ЄС, котрий можна вважати провідним гравцем світового ринку. Наразі Євросоюз є єдиним ринковим простором, що функціонує за

допомогою загальної наднаціональної системи інституційного регулювання процесів економічного розвитку.

Як головну рису європейського досвіду економічної інтеграції, варто виокремити той факт, що на основі початкової координації заходів торговельної політики великою мірою стали можливими й інші інтеграційні процеси: політичні, соціальні й інші. Також слід відзначити різноманітність інструментів торговельного регулювання в ЄС та наявність певної специфіки їхнього використання до певних держав, зокрема нових держав-членів, а також країн-кандидатів.

Сучасні тенденції економічного зростання ЄС багато в чому детерміновані процесами розширення та поглиблення інтеграційного процесу в Європі, зокрема, у сфері внутрішньої торгівлі. Незважаючи на визначальний для регулювання євро-економічного простору принцип гомогенності, що передбачає мінімізацію диспропорцій соціального та фінансового розвитку провідних країн Євросоюзу та нових держав-членів, сьогодні можна об'єктивно вести мову про формування європейського центру та периферії.

Тим не менш, вивчення успіхів європейських інтеграційних процесів і досвіду торгових відносин всередині блоку представляє величезний інтерес і має наукове значення як джерело практичного досвіду для теоретико-методологічного обґрунтування формування торгової поведінки України за умов розширення процесів економічної інтеграції і геополітичної невизначеності. Необхідність удосконалення механізмів євразійської економічної інтеграції актуалізує значення детального вивчення сучасної світової практики та адаптації до вітчизняної специфіки найбільш ефективних інструментів зовнішньоторговельного регулювання у вигляді широкого спектру заходів впливу: тарифних і нетарифних. Важливе значення має той факт, що Євросоюз, незважаючи на загострення зовнішньополітичної ситуації, залишається основним надійним і найближчим українським

торговим партнером, а перспективи розширення ЄС, зокрема через потенційний вступ нашої країни, безумовно, позначаються і побудові зовнішніх торгівельних зв'язків України.

Наша держава кордон з цілою низкою країн ЄС і має доступ Чорним морем до країн Близького Сходу, що наразі динамічно розвиваються. Беручи до уваги всі згадані чинники, Україна має всі шанси аби зайняти чільне місце в світовому ринку майбутнього, навіть в умовах нинішньої геополітичної кризи.

Істотний внесок у вивчення проблематики даного питання був внесений вітчизняними дослідниками: С. Гуткевичем, В. Андрійчуком, Т.Андросовою, М.Вдовиним, А. Ключевською, В. Копійко, В. Муравйовим, В. Трюханом. Щодо закордонних дослідників, то слід вказати праці В. Баласса, С. Борхадта, Р.Белдвіна, Х.Габріша, Х.Граббе, Ч.Гранта, А.Мерфі, Х.Тіммермана, Е.Хааса, П.Хавліка, С.Хоффмана, С.Евертса.

Особливості формування і розширення зовнішньої економічної діяльності в епоху глобальних трансформаційних трансформацій висвітлені у своїх дослідженнях торкалися у своїх роботах такі українські вчені як: В.Бодров, І.Бураковський, В.Вергун, О.Власюк, В.Гейць, І.Грицяк, Н. Дацій, Ю.Козак, В.Ковалевський, В.Козик, В.Мазуренко, Ю.Макогон, Л.Панкова, Ю.Пахомов, А.Ромін, А.Румянцев, Ф.Рут, С.Сьомін, А.Філіпенко, О.Шнирков.

Беручи до увагу значний об'єм робіт, що присвячені удосконаленню системи державного управління зовнішньою економічною діяльністю, варто заважити, що наступні аспекти залишилися поза увагою науковців: удосконалення регуляторного механізму та формування інституційно-організаційного підходу до регулювання розвитку зовнішньоекономічної сфери на сучасному етапі, оптимізація механізму управління зовнішньоекономічною

діяльністю в регіоні в контексті держави, економічних перетворень та інтернаціоналізації, а також розширення зовнішньоекономічної діяльності в діяльності в процесі євроінтеграції, способи підвищення ефективності та дієвості інструментів державного регулювання економічної діяльності. Це визначило вибір, структурно-логічний склад цієї теми і цільове спрямування дослідження.

Об'єкт дослідження – торгівельні та економічні взаємовідносини України та ЄС.

Предмет дослідження – шляхи та механізми створення та оптимізації торгово-економічних торгівельні та економічні взаємовідносин між Україною та ЄС.

Мета дослідження полягає в дослідженні атрибутів створення та оптимізації торгівельних та економічних взаємовідносин між Україною та ЄС.

Задля виконання встановленої мети було поставлено та вирішено такі **завдання**:

- визначено етапи економічно-торгового становлення ЄС;
- розглянуто фактори та критерії концепції розширення європейської інтеграції;
- розібрано еволюцію і динаміку світової торгівлі та місце в ній України і Європейського Союзу;
- проведено розбір європейських інтеграційних деталей торгівельний і економічних взаємовідносин між Європейським Союзом і Україною;
- проаналізована ситуація сучасних торгівельних і економічних взаємовідносин між Європейським Союзом і Україною;
- досліджена проблематика існуючого спіробітництва України з Європейським Союзом у кліматі геополітичної та економічної невизначеності;

- вказані можливості майбутнього розширення торгівельних і економічних взаємовідносин між Європейським Союзом і Україною;
- позначені напрямки вдосконалення майбутнього розширення та поглиблення торгівельних і економічних взаємовідносин між Європейським Союзом і Україною.

Під час написання роботи було використано абстрактно-логічний, порівняльний, монографічний, статистичний, графічний і табличний **методи дослідження** - для об'єктивного представлення результатів оцінки торгової та економічної активності аналізованих країн.

Щодо структури та обсягу, то дана робота має в собі із вступ, трьох розділи, висновок, а також список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТОК ТА КООРДИНАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС

1.1 Теоретичні засади розвитку зовнішньоекономічних відносин

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є пріоритетною складовою забезпечення збалансованого розвитку економіки регіонів та держави в цілому, що є невід'ємною характеристикою повноцінного учасника інтеграційних та світових процесів. В умовах сучасних геополітичних та геоekonomічних змін ЗЕД здійснюється через зовнішньоекономічні відносини суб'єктів господарювання за багатьма напрямками, одним з яких є міжрегіональне та міждержавне співробітництво. Зважаючи на зростаючу міжрегіональну конкуренцію на всіх континентах, така співпраця є важливим інструментом регулювання міжрегіональної економічної взаємодії макрорегіонів, підвищення їх конкурентоспроможності та фактором зростання національних економік.

У сучасних умовах ЗЕД є системою економічних відносин, що складаються в процесі обміну ресурсами усіх типів між країнами і їхніми суб'єктами економічних процесів. Ці відносини включають усі аспекти економічного життя держави: виробництво, торгівлю, фінанси, інвестиційну сферу.

На думку Ю.О. Білянського, ЗЕД проявляється зовнішніми економічними зв'язками суб'єктів господарювання, котрі здійснюються за такими напрямками як: зовнішньоекономічна торгівля, прямі іноземні інвестиції, туризм, науково-технічне співробітництво, спільне підприємництво, інтернаціональні об'єднання і організації, транскордонне співробітництво тощо. Крім того, слід підкреслити, що на сьогоднішній день

транскордонне співробітництво, як один із напрямків ЗЕД, істотно впливає на світові макрорегіони навіть на геополітичному рівні.[3].

У сучасній науковій літературі можна знайти безліч різноманітних тлумачень визначення «зовнішньоекономічна діяльність».

Так, І.О. Платонова визначає ЗЕД як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних та комерційних функцій фірм та підприємств, пов'язаних із співпрацею з іноземними партнерами. [31].

В.В. Ксендзук тлумачить ЗЕД як підсистему економічної системи держави, що безпосередньо впливає в розвитку господарського комплексу. Її створення корегується чинниками, котрі визначають загальний ріст економічної системи, і навіть безпосередньо зумовлюють її як підсистеми. [17].

Слід враховувати, що державна зовнішньоекономічна політика має характеризуватись не лише політичними та міжнародними відносинами країни з іншими країнами світу, а й також включати комплексний механізм державного управління, що застосовується органами влади стосовно суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. [42].

Д.С. Скрябіна визначає зовнішньоекономічну політику як «сукупність цілеспрямованих державних кроків задля розкриття фінансових можливостей держави на зовнішніх ринках і забезпечення своїх потреб товарами та послугами іноземних виробників». [38].

Вважаємо, що доцільно додатково розглянути компоненти зовнішньої економічної політики, які розкривають у наукових працях автори. Так, на думку В.Ю. Гордополов «до основних компонентів зовнішньої економічної політики країни належить: зовнішньоторговельна політика; монетарна політика; політика у плані

залучення іноземних інвестицій; політика митних тарифів, міграційна політика та політика у галузі науково-технічного співробітництва». [8].

В.В. Пасічник головними складовими та засобами зовнішньоекономічної політики називає: «торгову, кредитно-грошову та валютно-кредитну політику; двосторонні та багатосторонні договори та угоди; митно-тарифні та нетарифні засоби». [27].

У сучасній науковій літературі дослідники суб'єктивно описують цілі та завдання зовнішньої економічної політики. Розглянемо кілька інструментів державного регулювання зовнішньої економічної активності, котрі розкривають основні аспекти.

М.Д. Домашенко виділяє дві найважливіші «мети зовнішньоекономічної політики:

- мирне співіснування із членами міжнародної спільноти відповідно до світового економічного порядку;

- забезпечення суб'єктам зовнішньої економічної діяльності відповідного фінансового клімату, щоб могли самостійно вести легальну прибуткову діяльність, а також полегшити доступ на світовий ринок і помножити присутність вітчизняних товарів на внутрішньому ринку за рахунок розвитку сумлінної конкуренції та сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних виробників». [9].

О.С. Морозова до центральних цілей державного регулювання зовнішньої економічної діяльності відносить: «забезпечення збалансованості економіки та досягнення балансу на внутрішніх ринках, шляхом оптимізації структурних трансформацій у економіці та формування максимально сприятливих умов задля залучення національних економічних галузей у систему загальносвітового поділу праці, а також через апроксимацію до ринкових структур передових іноземних країн. Крім того, автор відносить в ключові завдання державного регулювання ЗЕД диверсифікацію зовнішніх

економічних зв'язків, що має привести до зниження узалежнення національної економіки від монополістичних імпорتنих товарних котрі можна вважати критично необхідними коли мова йде про вітчизняне виробництво; особливо варто наголосити на енергоносіях та матеріальних ресурсах (зокрема сировинні ресурси)». [24].

Зовнішньоекономічна діяльність країни у всі часи розглядалася як пріоритетний напрям економічного розвитку держави. В результаті успішної зовнішньоекономічної діяльності відбувається швидке зростання міжнародної торгівлі, обмін науково-технічними знаннями та результатами виробничо-технічного співробітництва, збільшується обсяг торгівлі різними послугами, наприклад інженерно-консультаційними, консалтинговими, інформаційними, активізуються сфери оренди (лізинг) та міжнародного туризму. Вона дозволяє країнам успішно конкурувати у просуванні своїх товарів на світових ринках збуту, здійснювати взаємовигідний обмін товарами та технологіями, науково-технічною інформацією, тим самим, сприяючи зростанню своєї економіки та покращенню добробуту свого населення. Крім того, в процесі здійснення зовнішньоторговельних операцій та зовнішньоекономічних трансакцій і торгівлі відбувається взаємне переплетення національних економік країн, таким чином, сприяючи формуванню глобальної економіки міжнародного характеру

Розглянемо більш детально поняття «зовнішньоекономічна діяльність». Простими словами, зовнішньоекономічна діяльність – це практичне здійснення господарюючими підприємствами однієї держави економічних зв'язків із господарюючими підприємствами інших держав.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) за напрямом – це торгівля (експорт, імпорт, реекспорт та реімпорт), а формою – це різні

види ЗЕД, кожен із яких відповідає за певну діяльність об'єктів на зовнішніх ринках.

Існують такі види ЗЕД: зовнішньоторговельна діяльність, міжнародні інвестиції або спільна участь у цих операціях, фінансово-валютна діяльність, включаючи кредитні операції, або спільна виробнича діяльність (кооперація). Основним критерієм ЗЕД є її стратегія - це напрямок провідної програми дій, що визначає пріоритети проблем та ресурси, необхідні для досягнення головної мети. Стратегія визначає напрям у досягненні головних цілей та знаходження їх можливих шляхів реалізації. [31].

З урахуванням вищесказаного, стратегію зовнішньоекономічної діяльності можна визначити як напрям зовнішньоекономічної діяльності для реалізації економічних інтересів країни серед країн міжнародного торгового співтовариства. У реалізації ЗЕД будь-яка країна дотримується встановлених, та закріплених угодами багатьох країн певних правил, регулюючих поведінку держави у зовнішньоекономічному взаємодії, залежно від тієї ролі, яку вона виконує у взаємодіях. Вирізняють такі основні типи стратегії ЗЕД: стратегія зростання (розвитку); стратегія стабілізації; стратегія скорочення (виживання).

ЗЕД країни є каталізатором, що активізує її економічний розвиток, виконуючи при цьому перетворюючу роль різних галузей економіки.

Розглядаючи ЗЕД країни, неможливо не торкнутися такого поняття як зовнішньоекономічний потенціал країни.

Зовнішньоекономічний потенціал включає в себе наявність у країни природних ресурсів, певної площі території та визначається, насамперед, рівнем освіти та професійною кваліфікацією населення країни загалом, та фахівців різних сфер економіки зокрема, що загалом становить науково-технічний потенціал; здатністю виробляти високоякісні, затребувані продукти чи послуги, які зрештою визначають обсяг ВВП країни та можливості реалізації останнього всередині або поза країною. Звичайно ж,

зовнішньоекономічний потенціал залежить від економічного ладу (бази) та інфраструктури економіки країни. Хочеться відзначити, що зовнішньоекономічний потенціал країни зумовлює зовнішньоекономічну діяльність: можливості та здібності, стратегії та темпи реалізації, тобто різні варіанти функціонування. З усього перерахованого вище впливають різні економічні показники, що характеризують ЗЕД (наприклад, платіжний баланс чи сальдо зовнішньої торгівлі).

Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕС) - це інваріативні форми взаємодії між країнами у різних галузях економіки. У цьому контексті можна визначити ЗЕС як комплексну систему різноманітних форм міжнародного співробітництва країн і суб'єктів у різних галузях економіки. [39].

Зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) — це напрямки реалізації взаємовідносин у торговельно-економічних, науково-технічних, валютно-фінансових та інших сферах діяльності між країнами чи групами країн. По суті, зовнішньоекономічні зв'язки (ЗЕЗ) та зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це різні аспекти єдиної економічної складової. Тільки ЗЕС визначає напрямок цієї складової, а ЗЕД – вид чи форму взаємодії. Відмінності ЗЕС від ЗЕД полягають у тому, що термін ЗЕС використовується переважно для характеристики стійких зовнішньоекономічних відносин держави з іншими країнами, а термін ЗЕД – для характеристики експортно-імпортних операцій суб'єктів господарювання країни з іноземними контрагентами.

Сфера зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та сфера зовнішньоекономічних зв'язків (ЗЕЗ) визначаються зовнішньоекономічною політикою – державною політикою, що регулює всі форми зовнішньоекономічних зв'язків, що визначає

режим їх здійснення, включаючи експорт та імпорт товарів, послуг, капіталів, робочої сили, залучення іноземних інвестицій, руху валюти тощо .

Зовнішньоекономічна політика (ЗЕП) реалізується в її зовнішньоторговельній політиці (зовнішньоторговельний оборот експорту та імпорту), у сфері регулювання зарубіжних інвестицій та національних інвестицій за кордоном, а також у фінансово-валютній політиці. Основними регуляційними важелями впливу зовнішньоекономічної політики виступають митна система та нетарифні/тарифні бар'єри, якими здійснюється регулювання значних економічних показників у зовнішній і внутрішній економічній торгівлі. Зовнішньоекономічна політика грає істотну роль економічному розвитку країни. [11].

ЗЕП лобіює інтереси країни у розвитку національного ринку та своєї економіки, наприклад, здійснює протекціоністську спрямованість у різних сферах: товарообігу, експорту та імпорту товарів, припливу капіталу тощо. Своєю гнучкою тактикою і стратегією ЗЕП сприяє просуванню товарів країни на зовнішні ринки, здійснює експансію нових ринків збуту, і навіть прагне закріпити досягнуті позиції чи сприяє подальшому розвитку позицій країни цих ринках. Ще однією функцією ЗЕП є діяльність, націлена на взаємовигідне збереження національних інтересів та дотримання інтересів торгових партнерів, недарма вона належить до засобів політичного характеру, якими прагне реалізувати свої інтереси. Через здійснення своїх функцій ЗЕП загалом активізує соціально-економічний розвиток країни та суспільства.

Шляхом систематизації існуючих дефініцій поняття «зовнішньоекономічна діяльність» вдалося встановити, що вони надто лаконічні та враховують лише найбільш суттєві особливості цієї економічної категорії, вказуючи на те, що зовнішньоекономічні операції здійснюється суб'єктами господарювання, які забезпечують вихід та реалізацію експортної продукції та послуг на зовнішньому ринку.

Зовнішньоекономічна діяльність є формою міждержавних відносин у сферах наукового, науково-технічного, виробничого, торговельно-економічного співробітництва та валютно-фінансової взаємодії вітчизняних та іноземних суб'єктів, дії яких спрямовані на диверсифікацію зовнішньоекономічних зв'язків, а саме на зниження рівня залежності національної економіки від імпорту стратегічно важливих товарів вітчизняного виробництва – енергоносіїв та сировини.

Аналіз наукових поглядів на ЗЕД дозволяє також сформулювати узагальнююче бачення поняття «зовнішньоекономічна діяльність макрорегіону», засноване на налагодженні зовнішньоекономічних зв'язків через посилення зовнішньої торгівлі, експортно-імпортних операцій, іноземного інвестування, міжнародної проектної діяльності, що дозволяє учасникам міжнародного співробітництва генерувати ефект синергії співробітництва економік і на взаємовигідній основі вирівнювати міжрегіональні асиметрії розвитку, що сприяє зміцненню соціально-економічного потенціалу як кожної національної економіки інтеграційного об'єднання, так і регіону в цілому.

Таким чином, ідентифікація складових та завдань зовнішньоекономічної політики дозволила сформулювати сутність та сучасне бачення якісних характеристик досліджуваних понять – зовнішньоекономічної діяльності та співробітництва, а також державної зовнішньоторговельної політики.

У цьому контексті слід зазначити, що теоретичні засади економічного співробітництва між Європейським Союзом та Україною ґрунтуються на основних засадах теорії політики європейської інтеграції та європейської політики сусідства. Вони передбачають створення системи державного управління в цих сферах на основі компетенції, відповідальності, довгострокового

стратегічного планування та розширення зв'язків між суб'єктами економічного співробітництва. [23].

Важливість процесів економічного співробітництва для України ґрунтується на історичних, географічних та політичних чинниках, а подальший розвиток української держави з часів її незалежності практично завжди орієнтований на європейський вибір, пов'язаний з економічно незалежністю держави. Хоча процеси євроінтеграції в Україні не завжди розвивалися гармонійно, ідея про те, що процес євроінтеграції сприятиме модернізації країни, стосується і України. Якщо оцінювати вплив євроінтеграційних настроїв на економічну співпрацю між Україною та Європейським Союзом, то слід зазначити, що ідея об'єднаної Європи постійно підтримується, та має вагоме значення з точки зору економіки, політики та безпеки. Вони базуються на торговельно-економічних зв'язках, а їх розширення вимагає зниження та ліквідації митних бар'єрів, інтеграції нормативів і стандартів. Цей процес співпраці та взаємного економічного, комерційного та політичного обміну поступово створив спільний простір, у якому національні еліти прагнули знайти певну форму співпраці та подолати конфлікти між європейськими державами.

1.2 Концептуальні положення формування стратегічного партнерства між Україною та ЄС як форм інтеграційних процесів у світовій економіці

Угода про співробітництво між Україною і Європейським Союзом була затверджена Законом України № 237/94-ВР від 10 листопада 1994 року. Слід зазначити, що ЄС є одним з найважливіших торговельних партнерів України. Відповідно до Угоди про Сприяння взаємному доступу на ринки між Україною та ЄС та заборону дискримінації товарів, ставлення до

українських та європейських товарів відбувається нарівні з товарами всіх інших торговельних партнерів і гарантує вільну та чесну конкуренцію. [11].

Європейський Союз та Україна домовилися про режим найбільшого торговельного сприяння, що означає, що одна Договірна Сторона не може встановлювати тарифи, вищі за ті, що застосовуються до імпорту та експорту іншої Договірної Сторони. До кінця 1998 року Європейський Союз (ЄС) не користувався пільгами щодо митних тарифів та процедур митного оформлення, які Україна надала країнам колишнього Радянського Союзу. Однак, ні Україна, ні Європейський Союз не можуть створити зону вільної торгівлі або митний союз, використовуючи переваги, надані третім країнам. Прикладом цього є відносини між Європейським Союзом та деякими центральноєвропейськими країнами, які згодом стали повноправними членами Європейського співтовариства.

Згідно з правилами Світової організації торгівлі (СОТ), сторони не можуть користуватися перевагами, наданими сусіднім країнам, і сприяти торговельному процесу в прикордонних регіонах. Слід вказати на ту обставину, що у 1993 році Україна отримала преференційний режим від ЄС. Це надало Україні можливість продавати свою продукцію на ринках країн-членів ЄС за нижчими цінами, ніж в інших країнах шляхом застосування нижчих тарифів. Під застосуванням нижчих тарифів ЄС має на увазі «преференційний режим» для певних видів товарів. Цілями цієї Директиви є сприяння економічному розвитку через експорт. Розширюючи перелік товарів, що підлягають експорту, зокрема промислових товарів, Директива має на меті забезпечити застосування зниження тарифів до менш розвинених і неконкурентоспроможних галузей і товарів. Таким

чином, теоретично, близько половини українського експорту може отримати вигоду від зниження тарифів. [40].

При цьому Угода забороняє використання квот (кількісних обмежень) на імпорт. Але Україна отримала своє пільгове право встановлювати кількісні обмеження на імпорт, для захисту галузей, що розвиваються. Однак, наразі Україна не використовує цей механізм і зазвичай вдається до тарифних та митних механізмів. Протекціоністські заходи, вжиті ЄС, передбачають імпортні квоти на текстильну (скасовані у 2001 році) та металообробну галузі. Пов'язане це з тими обставинами, що текстильна промисловість та металообробка - це два сектори, які зазнають виробничих труднощів у країнах-членах ЄС. Заходи щодо цих імпортних квот містяться в окремих секторальних угодах. Крім того, було проведено спільне засідання щодо окремої угоди про торгівлю ядерними матеріалами. [34].

У 2004 році Незалежна експертна група запропонувала нову формулу економічного та торговельного співробітництва між Україною та Європейським Союзом (ЄС) шляхом укладення всеохоплюючої угоди про вільну торгівлю. Ініціатива передбачає не лише скасування тарифів на торгівлю товарами, але й лібералізацію торгівлі послугами та зближення економічного і торговельного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Передбачається також лібералізація торгівлі послугами та наближення регуляторного середовища України до ЄС.

Всеохоплююча та поглиблена зона вільної торгівлі базуватиметься на таких принципах:

- відповідність вимогам СОТ;
- імплементація чотирьох свобод (товарів, послуг, капіталу та часткової свободи пересування);
- чітко визначені перехідні періоди
- асиметрія або відносна взаємність;

- заборона нових торговельних обмежень.

Вищезазначене сприятиме сталому розвитку та оптимізації економіки України. Опісля набуття чинності, даною Угодою будуть усунені нетарифні торгові перешкоди для української продукції на ринку ЄС, шляхом створення інституцій та транспарентних правил ведення бізнесу. Однак, теж варто сказати, що розширення зони вільної торгівлі матиме і негативні наслідки. Так, об'єктивно вкажемо, що не всі українські компанії зможуть конкурувати з Європейським Союзом. Тому, може відбутися зникнення частини бізнесу та втрата робочих місць у таких секторах економіки, як промислове виробництво та сільськогосподарська діяльність. Водночас у високотехнологічних галузях з'являються можливості. Тому перекваліфікація працівників потрібна для того, щоб скористатися новими можливостями та зменшити несприятливі ефекти. [8].

У короткостроковій перспективі це призведе до збільшення витрат, але в довгостроковій перспективі буде сприяти конкурентоспроможності національної продукції і збільшить експорт вітчизняної продукції на світові ринки. Таким чином, збільшення якості товарів посилить позиції вітчизняних виробників і на внутрішньому ринку. Українські споживачі отримають доступ до більш якісних та доступних товарів і послуг. [14].

Як і у випадку з будь-яким політичним та стратегічним економічним рішенням, існує два бачення лібералізації торгівлі товарами та послугами. Наприклад, існують деякі проблеми для харчової, легкої, хімічної та автомобільної промисловості. Однак українські металурги та виробники залізної руди більш позитивно ставляться до інтеграції України в Європу, маючи у свої сферах значні перспективи. Таким чином, для того, щоб Україна могла інтегруватися в європейські та світові ринки, необхідна гармонізація

стандартів на європейських та світових ринках, що допоможе запобігти тарифним і нетарифним обмеженням та збільшити експорт на ринок ЄС. Негативних наслідків повної вільної торгівлі з Європейським Союзом повністю уникнути неможливо, але потрібно вжити заходів для мінімізації втрат та отримання належних плодів.

Щодо ринку фінансових послуг, респонденти стверджують, що лібералізація ринку банківських та фінансових послуг неможлива. Водночас великі та середні компанії хочуть більше інвестувати, щоб збільшити вартість своїх активів, мати можливість продати їх на кращих умовах та модернізувати застарілі активи.

Також, зачіпаються інтереси багатьох органів влади на різних рівнях, що змушує їх впроваджувати регуляторні реформи та перебудовувати системи стандартизації. Наприклад, вони будуть змушені проводити регуляторні реформи, реформувати систему стандартизації та сертифікації, модернізувати систему менеджменту в плані якості сільськогосподарської продукції.

У рисунку 1.1 показано характеристика і тривалість торгового та економічного зв'язку між Україною та Європейським Союзом.

Дата	Подія	Результат
31 грудня 1991 року	Міністр закордонних справ Нідерландів від імені Європейського Союзу офіційно визнав незалежність України	Незалежна Україна визнана повноправною державою на території Європи
2 липня 1993 року	Постанова Верховної Ради України "Про основні напрями зовнішньої політики України"	Україна офіційно заявляє про вектор розвитку інтеграційних відносин з Європейським Союзом
Вересень 1993 року	У Києві відкрилося представництво Європейської комісії в Україні	Вперше ЄС офіційно представлений на дипломатичному рівні в Україні
14 червня 1994 року	Підписання Угоди про партнерство та співробітництво (УПС), яка стала першою правовою основою відносин між Україною та Європейським Союзом	Початок активної співпраці в політичній, торгово-економічній та гуманітарній сферах
11 червня 1998 року	УПС набув чинності. Затверджено стратегію євроінтеграції України	Були визначені основні напрями співпраці, а саме інтеграція України до європейського політичного, інформаційного, економічного та правового простору.
14 вересня 2000 року	Затверджено програму євроінтеграції України	Визначено стратегічну мету – євроінтеграція України через статус асоційованого члена Європейського Союзу
21 лютого 2005 року	План дій Україна–ЄС схвалено на Раді співробітництва на три роки	Складено чіткий перелік зобов'язань України у сфері зміцнення демократії, боротьби з корупцією та трансформації економіки
21 грудня 2005 року	Рада міністрів Європейського Союзу офіційно визнала Україну країною з ринковою економікою	Перший крок до заспокоєння торгових відносин з Україною
5 березня 2007 року	Розпочалися переговори щодо укладення нової угоди між Україною та Європейським Союзом	Обговорювалася можливість більш тісної економічної та політичної співпраці через створення зони вільної торгівлі
16 травня 2008 року	Вступ України до Світової організації торгівлі започаткував переговори про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та Європейським Союзом	Було наголошено на можливості полегшення руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили
16 червня 2009 року	Розроблено та затверджено Програму асоціації (ПДА), яка замінила План дій Україна–ЄС	Закладено основи для проведення необхідних реформ в Україні для виконання майбутньої Угоди про асоціацію
19 грудня 2011 року	На 15-му саміті Україна-ЄС завершилися переговори щодо майбутньої Угоди про асоціацію	Угода про асоціацію може бути підписана лише за умови проведення Україною виборчої, судової та конституційної реформ
30 березня 2012 року	Текст майбутньої угоди про асоціацію ініціювали Україна та Євросоюз	
21 березня 2014 року	Підписання політичної частини Угоди про асоціацію	Україна зробила рішучий крок до членства в ЄС. Закладено основи для перегляду двосторонніх відносин
27 червня 2014 року	Підписання економічного розділу Угоди про асоціацію	
16 вересня 2014 року	Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом	Початок нової моделі двосторонніх відносин, заснованої на принципах політичного союзу та економічної інтеграції
1 січня 2016 рік	Угода про зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом набула чинності	Двостороння торгівля між ЄС та Україною, яка надала багатьом вітчизняним промисловим і сільськогосподарським виробникам безмитний доступ до ринку ЄС
11 червня 2017 року	З Євросоюзом діє безвізовий режим	Безкоштовний перетин кордону для громадян України в країнах-учасниках Шенгенської угоди
21 лютого 2019 р	Зміни до Конституції України офіційно відкривають шлях до вступу України до Європейського Союзу	Курс української зовнішньої політики на євроінтеграцію чітко визначений
Січень 2021 року	Оголошено про можливість офіційної заявки України на членство в ЄС у 2024 році.	Членство України в ЄС заплановане на 2030-і роки
4 червня 2022 року	У торгівлі між Україною та ЄС застосовуються умови, передбачені регламентом Європейського парламенту та ради № 2022/870 від 30 травня 2022 року про тимчасову лібералізацію торгівлі	Дані умови доповнюють торгові поступки, що застосовуються до української продукції відповідно до угоди про асоціацію

Рис. 1.1. Тривалість торговельно-економічної співпраці між Україною та ЄС

(Джерело: Представництво України при Європейському Союзі)

Реформування системи управління якістю сільськогосподарської та харчової продукції; практична реалізація концепції зони вільної торгівлі з ЄС, може бути реалізована на практиці представниками міністерств, зацікавлених в економії тарифів на зовнішньоекономічні операції та підтримці державного бюджету. [15]. Зони вільної торгівлі є стандартним інструментом співпраці України з третіми країнами. Пропонуючи поглиблену та всеохоплюючу вільну торгівлю, ЄС забезпечує доступ України до ринків товарів, послуг та капіталу, а також економічну інтеграцію.

Але не слід забувати про економічні інтереси, які ЄС відстоюватиме під час переговорів. Адже, як і Україна, ЄС зацікавлений у створенні глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі і тому ЄС розглядає Україну як країну, яка є географічно близькою, кваліфікованою та технологічно розвиненою і водночас з відносно дешевим ринком праці та важливим споживчим ринком. Це також ринок для інвестицій, інновацій, спільних підприємств на ринках землі та сільського господарства. Відкрита конкуренція за участь у розвитку енергетичного та гірничодобувного секторів, також є привабливою для європейського капіталу.

1.3 Вплив політики торговельного регулювання на зовнішньоекономічні відносини України та Європейського Союзу

Зовнішню торгівлю можна вважати однією із найбільш давніх видів економічної взаємодії між державами. Обмін продукцією та послугами має місце на міжнародних ринках, контрі забезпечують контакт між покупцем (імпортером) та продавцем (експортером), в підсумку впливаючи на формування світового ціноутворення.

В теперішньому світі кожна країна бере активну участь в поділі праці на міжнародному, а тому і обмінюється товарами. Якраз зовнішні торгівельні зв'язки відкривають вітчизняні економіки для зовнішнього світу, інтернаціоналізує їх та робить суб'єктами міжнародної торгівлі товарами.

Якщо розуміти відкриту економіку таким чином, то її можна визначити як економіку, яка глобально пов'язана із зовнішнім світом, де внутрішні потоки товарів і послуг спрямовуються на зовнішні ринки, а закордонні товари і послуги надходять на зовнішні ринки в еквівалентному обсязі. Другим аспектом цих потоків є рух грошей і грошових ресурсів, які підтримують інтернаціональний обмін товарами і в якому беруть участь банківські структури.

Закрита економіка - це протилежність відкритої економіки, яка означає, що національна економіка ізольована від зовнішнього середовища, відключена від зовнішньої торгівлі, концентрується на своїх можливостях і ресурсах, а обмін товарами і послугами відбувається тільки в національних межах. У сучасних умовах така економіка є теоретичною фікцією. Однак порівняння відкритих і закритих економік важливе не лише з дослідницькою метою, але й тому, що воно може вказати на переваги країн, які беруть участь у міжнародному економічному співробітництві. В цілому, виділяють три сфери, в яких зовнішня торгівля має позитивний вплив на національну економіку. [23].

Внутрішній продукт у кожній економіці поділяється на споживану частину (KS) та інвестовану частину (I). Математично-економічною мовою:

$$Y=KS+I \quad (1.1)$$

де: Y - національний дохід, I - інвестиції, KS - споживання.

Однак можуть виникнути сумніви щодо того, чи є товарна структура вітчизняного виробництва адаптованою до потреб споживання та інвестицій, чи потребує вона відповідної трансформації. Варто підкреслити, що в теперішніх умовах національні виробничі структури є спеціалізованими, тоді

як суспільні потреби є універсальними. У закритій економіці можливість зміни структури національного доходу в короткостроковій перспективі є відносно низькою, і тому ці структури навряд чи будуть синхронізовані. Якщо не брати до уваги зовнішню торгівлю, виникає непереборна суперечність між матеріальною структурою виробництва і структурою суспільних потреб.

Очевидно, що в закритій економіці нагромадження в гірничодобувній промисловості та сільському господарстві, хоча і набуває певних форм, може бути віднесене лише до інвестицій в інші сектори. Іншими словами, в короткостроковому періоді структура національного доходу, що створюється в закритій економіці, і можливість її зміни, обмежені гнучкістю існуючого апарату виробництва. [26].

Єдиним фактором, який може зробити структуру розподілу національного доходу в значній мірі незалежною від структури існуючого в країні виробничого апарату, є зовнішня торгівля, яка здатна реалізувати структурні зміни, створені в країні-виробнику. При селективній структурі виробництва, притаманній міжнародному поділу праці, існує як надлишок певних товарів і послуг (надлишковий внутрішній попит), так і дефіцит інших товарів і послуг, які не виробляються всередині країни або виробляються в обмеженій кількості. Тому надлишкові товари необхідно експортувати, а дефіцитні - імпортувати.

У процесі імпорту та експорту товарна структура вітчизняних товарів часто зазнає значних змін. Вона переходить від неповної структури, спеціалізованої і слабо диверсифікованої, до широкої структури, добре диверсифікованої, універсалізованої і, таким чином, пристосованої до споживчих та інвестиційних потреб суспільства.

Імпорт товарів, які не виробляються в країні, має велике значення, особливо для малих і середніх країн. Загалом, ці країни мають мало можливостей для диверсифікації своєї продукції через бідність мінеральних ресурсів та відсутність кліматичного різноманіття. Тому імпорт деяких видів сировини та деяких споживчих товарів є необхідним для економічного розвитку. В окремих випадках зовнішня торгівля є єдиним способом вирішити проблему дефіциту деяких сільськогосподарських продуктів через стихійні лиха.

Зовнішня торгівля також може впливати на економічну ефективність. Іншими словами, вона може сприяти більш раціональному використанню наявних ресурсів. Аналіз ефективності продовжує використовувати метод порівняння відкритих і закритих економік. Зрозуміло, що в закритій економіці необхідно докладати зусиль для універсалізації структури виробництва, щоб задовольнити внутрішній попит. Надмірна універсалізація структури виробництва означає низьку спеціалізацію і розподіл державних ресурсів на широкий спектр виробничої діяльності. В результаті знижується продуктивність усіх факторів виробництва, в тому числі інвестиційна продуктивність. Виходячи з цього, закриті економіки, особливо середні та малі, асоціюються з низькою економічною ефективністю. [43].

Беручи участь у міжнародному поділі праці, відкриті економіки можуть відійти від автаркічної структури виробництва і зосередити національні ресурси на спеціалізованих сферах виробництва. Використання зовнішньої торгівлі як фактора внутрішнього розвитку призводить до підвищення економічної ефективності за рахунок покращення техніко-економічних показників, якості та корисності продукції.

Ефективність інвестиційних витрат також зростає у відкритій економіці. У загальних рисах вплив торгівлі на продуктивність факторів виробництва видається простим. Деякі труднощі можуть виникнути при спробі розглянути більш конкретні питання. Тому необхідно обрати підхід і

застосовувати його послідовно. Це можна назвати структурним підходом, що означає розглядати зовнішню торгівлю з точки зору змін, які вона вносить у структуру виробництва, і лише потім розглядати її вплив на продуктивність факторів виробництва.

Спеціалізація країни на виробництві певних товарів як результат відкритої економіки - це довготривалий процес, який відбувається під впливом як ринкових сил, так і державного втручання і призводить до формування в даній країні структури виробництва, а отже, експорту та імпорту, що відображає перевагу цієї країни над іншими країнами у виробництві певних товарів та послуг. [22].

Спеціалізація країни на виробництві певних товарів має різні наслідки для економічної ефективності. Основними факторами є

- зниження виробничих витрат на одиницю продукції;
- більш повне використання виробничих потужностей;
- швидше накопичення досвіду у виробництві певних товарів;
- більше можливостей для використання плодів технічного прогресу.

Спеціалізація сама по собі не усуває позитивного впливу зовнішньої торгівлі на економічну ефективність. Іншими шляхами є передача технологій та конкурентоспроможність іноземних товарів на внутрішньому ринку.

Імпорт новітніх технологій є найдешевшим і часто єдиним способом подолання технологічного розриву між розвиненими і менш розвиненими країнами. Купівля ліцензій або виробничих ліній вигідніша, ніж створення виробництва з нуля. Крім того, при купівлі ліцензії терміни виконання набагато коротші.

Впровадження на внутрішній ринок іноземного продукту, який задовольняє ті самі суспільні потреби, що й вітчизняний, позитивно

впливає на виробничі витрати та якість вітчизняного продукту. Виробники, які бажають залишитися на ринку, зацікавлені в підвищенні ефективності виробництва та дистрибуції своїх товарів.

У закритій економіці розмір національного доходу чітко визначає розмір споживання та інвестицій (див. формулу 1.1).

У відкритій економіці це рівняння матиме вигляд:

$$Y = KS + I + EXP - IMP \quad (1.2)$$

Він показує, що у відкритій економіці можлива ситуація, коли обсяг національного доходу, створеного в даній країні, не буде дорівнювати розміру розподіленого національного доходу. Якщо обсяг експорту перевищує обсяг імпорту, то розділений національний дохід буде меншим за створений. З іншого боку, якщо обсяг експорту нижчий за обсяг імпорту, розподілений національний дохід буде вищим за вироблений обсяг. Цей тип можливості має велике значення для динаміки економічного зростання, оскільки це дозволяє загальне збільшення обсягу поглинання понад розмір доходу, створеного в країні. [30].

З іншого боку, це створює певні загрози значних зобов'язань перед іноземними державами. Якщо період перевищення імпорту над експортом не супроводжується періодом перевищення експорту над імпортом, країна не зможе погасити свої попередні зобов'язання на розмір національного доходу з боку попиту.

Слід нагадати, що за Дж. М. Кейнсом, в умовах вільних виробничих потужностей розмір національного доходу, що формується, визначається розміром попиту. У закритій економіці попит визначає кількість ресурсів, які суспільство даної країни готове витратити на інвестиції та споживання. Кожне додаткове збільшення попиту за рахунок збільшення інвестицій викликає ефект доходу, помножений на мультиплікатор. [5].

Інша ситуація у відкритій економіці, де обсяг попиту, а відповідно і національного доходу, залежить від рівня експорту та імпорту. Імпорт

впливає на побудову мультиплікатора у відкритій економіці, тоді як експорт є додатковим імпульсом, який може ініціювати роботу механізму мультиплікатора.

Це показує, що у відкритій економіці обсяг національного доходу, створеного в країні, може не дорівнювати обсягу розподіленого національного доходу. Якщо обсяг експорту перевищує обсяг імпорту, то розподілений національний дохід буде меншим, ніж створений. З іншого боку, якщо обсяг експорту менший за обсяг імпорту, то розподілений національний дохід буде більшим за створений. Ця можливість є важливою для динаміки економічного зростання, оскільки дозволяє абсорбції показувати загальне зростання, що перевищує внутрішньо згенерований дохід.

З іншого боку, це також загрожує створенням значних зобов'язань перед іноземними державами. Якщо за періодом, коли імпорт перевищує експорт, не слідує період, коли експорт перевищує імпорт, країна не зможе погасити свій попередній борг в межах національного доходу з боку попиту.

На думку Кейнса, слід пам'ятати, що в умовах вільних виробничих потужностей обсяг створеного національного доходу визначається величиною попиту. У закритій економіці попит визначає обсяг ресурсів, які дана національна спільнота готова витратити на інвестиції та споживання. Кожне збільшення попиту внаслідок збільшення інвестицій генерує ефект доходу, помножений на мультиплікатор.

Ситуація відрізняється у відкритій економіці, де обсяг попиту, а отже і національний дохід, залежить від рівня експорту та імпорту. У відкритій економіці імпорт впливає на склад мультиплікатора, тоді як експорт є додатковою рушійною силою, яка запускає механізм мультиплікатора.

Розмір мультиплікатора у відкритій економіці:

$$Y = KS + OS + IMP \quad (1.3)$$

де: KS - витрати, OS - економія, IMP - імпорт.

Існує дві основні причини, чому країни беруть участь у міжнародній торгівлі, кожна з яких пояснює переваги міжнародної торгівлі. По-перше, країни відрізняються одна від одної так само, як і від окремих людей, і можуть отримувати вимірні вигоди від своїх відмінностей. По-друге, країни торгують, щоб отримати економію від масштабу. [29].

Теорії міжнародної торгівлі постійно розвиваються і з'являються нові розумові конструкції, відомі як сучасні теорії обміну. Ці теорії мають багато спільних рис, зокрема такі:

- описовий характер,
- припущення про загальний економічний дисбаланс і недосконалу конкуренцію,
- динамічний характер,
- базується, насамперед, на спостереженні певних закономірностей у розвитку масштабів і структури обмінів між країнами.

На даний час країни визначають свою торгово-економічну ситуацію на основі платіжного балансу (таблиця 1.1). [7].

Платіжний баланс - це систематизований перелік економічних операцій між національними та іноземними економічними суб'єктами за чітко визначений період часу. Основною метою платіжного балансу є надання уряду інформації про стан фінансових відносин між державою та іноземними країнами. Згідно з рекомендаціями МВФ, загальні операції платіжного балансу можна розділити на дві основні частини:

- поточні операції;
- операції з капіталом.

Рахунок поточних операцій включає операції, пов'язані з товарами та послугами, доходами від праці та капіталу, а також вільними переказами. Баланс поточного рахунку поділяється на сім основних типів операцій:

- експорт та імпорт товарів включає вартість експорту та імпорту товарів на основі даних митної статистики;
- поставки товарів включають фрахт, страхування та інші транспортні послуги;
- інші транспортні послуги включають пасажирські перевезення, портові послуги та фрахтування морських і повітряних суден;
- поїздки за кордон включають вартість товарів і послуг, проданих іноземцям, та вартість аналогічних товарів, придбаних за кордоном;
- доходи від інвестицій за кордон
- інші товари, послуги та доходи
- неоплачені операції: приватні та офіційні операції.

Рахунок операцій з капіталом включає ряд статей, які можна розділити на кілька основних груп:

- короткостроковий капітал - включає надходження всіх кредитів, дебіторської заборгованості та депозитів з амортизаційним періодом один рік або менше;
- довгостроковий капітал - включає потоки приватного капіталу у формі прямих і непрямих депозитів, приватних запозичень, державних позик і позик від міжнародних організацій;
- резерви.

На відміну від поточного рахунку, він відображає не загальну вартість операцій, а лише зміни в статусі. [37].

Кожна частина платіжного балансу може мати профіцит або дефіцит, але платіжний баланс в цілому повинен бути офіційно збалансованим. Якщо сума поточного рахунку та рахунку операцій з капіталом показує дефіцит або профіцит, вона має бути збалансована за рахунок резервних трансфертів. Ці операції складають баланс.

Баланс поточного рахунку надає найкращу інформацію про платіжну позицію країни. Якщо платіжний баланс не збалансований протягом тривалого періоду часу, країні необхідно взяти спеціальну позику, щоб привести платіжний баланс у рівновагу. Це свідчить про дефіцит «зовнішнього балансу». Найважливішою статтею балансу поточного рахунку є обсяг торговельних операцій, і загальна платіжна позиція країни значною мірою залежить від змін у торговельних операціях.

Щороку підсумовуються всі дебіторські та кредиторські зобов'язання країни, пов'язані з міжнародною торгівлею. Особливо важливим є чистий потік, який є різницею між загальною сумою кредитних статей і загальною сумою боргових статей. У платіжному балансі існує велика кількість кредитових і дебетових надходжень, які врівноважують одне одного. Однак чисті потоки набагато менші.

Для розрахунку різних платіжних балансів, таких як торговельний баланс, чисті потоки або менші залишки з різних статей платіжного балансу додаються разом. Позитивний платіжний баланс означає, що приплив кредитів перевищує приплив боргів. Такий стан зазвичай вважається «сприятливим». Якщо ж дебетове сальдо перевищує кредитове, виникає від'ємне сальдо, яке вважається «несприятливим».

Таблиця 1.1

**Платіжний баланс України (аналітична форма) за 2022 р. (млн. дол.
США)¹**

Статті балансу	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	2022 усього
А. Рахунок поточних операцій	2467	835	5570	-	8872
Баланс товарів та послуг	-748	-6211	-7847	-	- 14806
Баланс товарів	-1096	-3358	-4565	-	-9019
Експорт товарів	12776	7940	9711	-	30427
Імпорт товарів	13872	11298	14276	-	39446
Баланс послуг	348	-2853	-3282	-	-5787
Експорт послуг	4511	3704	3775	-	11990
Імпорт послуг	4163	6557	7057	-	17777
Баланс первинних доходів	1212	2482	2977	-	6671
Надходження	3418	3315	3536	-	10269
Виплати	2206	833	559	-	3598
Оплата праці (баланс)	3340	3281	3455	-	10076
Надходження	3344	3285	3459	-	10088
Виплати	4	4	4	-	12
Доходи від інвестицій (баланс)	-2128	-799	-478	-	-3405
Надходження	74	30	77	-	181
Виплати	2202	829	555	-	3586
Баланс вторинних доходів	2003	4564	10440	-	17007
Надходження	2472	5600	11144	-	19216
Виплати	469	1036	704	-	2209

¹ * без урахування окупованих територій (Криму, Севастополя, частини Донбасу)

В. Рахунок операцій з капіталом	3	5	14	-	22
Чисте кредитування (+)/ чистезапозичення (-) (=A+B)	2470	840	5584	-	8894
С. Фінансовий рахунок	5810	5598	3398	-	14806
Прямі інвестиції (сальдо)	577	-286	-322	-	-31
Прямі інвестиції: активи	207	-76	-146	-	-15
Прямі інвестиції: пасиви	-370	210	176	-	16
Портфельні інвестиції (сальдо)	1004	253	179	-	1436
Портфельні інвестиції: активи	66	86	102	-	254
Портфельні інвестиції: пасиви	-938	-167	-77	-	-1182
Акціонерний капітал	-11	0	0	-	-11
Боргові цінні папери	-927	-167	-77		-1171
Сектор державного управління	-783	-153	-71	-	-1007
Банки	-122	-34	-97	-	-253
Інші сектори	-22	20	91	-	89
Інші інвестиції (сальдо)	3766	5810	3802	-	13378
Інші інвестиції: активи	5796	8757	4802	-	19355
Центральний банк	3	12	12	-	27
Банки	-989	1880	273	-	1164
Інші сектори	6782	6865	4517	-	18164
Інші інвестиції: пасиви	2030	2947	1000	-	5977
Центральний банк	-20	27	-100	-	-93
Сектор державного управління	1779	3865	1992	-	7636
Банки	-140	-114	79	-	-175
Інші сектори	411	-831	-971	-	-1391
Довгострокові кредити	53	90	88	-	231
Короткострокові кредити	73	3	5	-	81

Торгові кредити	285	-924	-1064	-	-1703
Помилки та упушення	-416	179	261	-	24
D. Зведений баланс (=A+B-C)	-3340	-4758	2186	-	-5912
E. Резерви та пов'язані статті	-3340	-4758	2186	-	-5912
Резервні активи	-2741	-5008	1431	-	-6318
Кредити МВФ	599	-250	-755	-	-406

(Джерело: складено автором)

В процесі збалансування стандартів регуляції, а також вимог і практик між Європейським Союзом і Україною утворюються певні зміни, нетарифні перешкоди в плані торгівлі, і витрати українських експортерів при постачаннях до Європейського Союзу. Разом з тим, завдяки збалансуванню нетарифних заходів у українських експортерів з'являється можливість підняти конкурентну перевагу на ринках Європейського Союзу, національних ринках і не тільки, і, таким чином, підвищити об'єм експорту на ці ринки.

Дослідження особливостей ефективного використання всіх перспектив економічного співробітництва між Україною та ЄС в області інвестиційної діяльності слід розбирати як важливий елемент зусиль з приводу вдосконалення засобів проведення економічних реформ в Україні на сучасному етапі. Іноземні інвестиції, виступаючи індикатором функціонування глобального економічного простору, дають зрозуміти, що інвестиційне співробітництво України та ЄС не може минути впливу процесів трансформації сучасної архітектури світової економіки, осібно - глобальної рецесії, як результату масштабної світової кризи. [21].

Таким чином, можемо зробити висновок, що країни ЄС є основним торговими та інвестиційними партнерами України, і тому

об'єктивно бачиться всіляке сприяння нарощенню співпраці з ними. Пріоритетними векторами зростання товарообігу України з ЄС є: спрощення спрощення доступу українських товарів на європейський ринок; формування і зміцнення позиції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках товарів і послуг; укріплення конкурентоспроможності через збільшення якості українського продукту; всебічне для розвитку національного виробника за допомогою удосконалення міжнародної правової системи, з метою захисту їхніх інтересів; елімінація присутніх торгових перешкод і укріплення промислової кооперації.

Потенціальні перспективи інвестиційного співробітництва України з країнами-членами ЄС:

- відкриття нових ринків для інвестиційної діяльності, з можливістю залучення інвестицій у найбільш привабливі види діяльності з дешевою кваліфікованою робочою силою та доступною сировиною;
- надання позик, для комерційних операцій і послуг, в яких бере участь резидент однієї сторони, а також гарантування руху капіталу (портфельних інвестицій, фінансових позик і кредитів інвесторів іншої сторони);
- покращення умов для модернізації техніко-технологічного стану національних підприємств за рахунок приватних іноземних інвестицій (ПІІ) з країн ЄС та доступу до якісної імпоротної техніки та обладнання.

Україна має низку привабливих для інвесторів факторів, які сприяють зростанню інвестиційних відносин: великий внутрішній ринок з широкою кількістю товарних станцій; комфортне розташування на важливій транспортній осі, що з'єднує Європу та Азію; розвинену інфраструктуру та дешеву, але кваліфіковану робоча сила. [22].

Розвиток довгострокових торгових і інвестиційних взаємовідносин з Європейським Союзом можна сміливо вважати прямою ціллю зовнішньої економічної політики України, а співробітництво між Україною та країнами

Європейського Союзу сприятиме зростанню об'ємів торгових та інвестиційних потоків між ними. Однак для посилення торгових і інвестиційних взаємовідносин потрібно покращити нормативно-правові підвалини в сферах торгівлі та інвестицій, наблизити діловий і інвестиційний клімат України до рівня ЄС, сприяти захисту прав експортерів товарів і послуг та інвесторів на національному рівні, захищати інтереси вітчизняних виробників шляхом удосконалення міжнародної правової бази, зменшити існуючі перешкоди і надавати підтримку шляхом поглиблення промислової співпраці. [12].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

2.1 Аналіз поточного стану українсько-європейських торговельних відносин

У 2022 році розпочався новий етап у відносинах Києва та Брюсселя, що конкретизувало перспективу вступу до Європейського Союзу, та сприяло подальшому проведенню реформ, надало стимули для влади та громадян країни, а також стало позитивним сигналом для європейських та світових інвесторів. Якщо до цього близько чверті українського експорту припадало на ЄС, близько третини - на ринки СНД, а решта - на інші країни, то у 2014-2022 роках цей розподіл змінився: частка країн СНД суттєво зменшилася, а частка ЄС динамічно зростає. З 2015 року, обсяги торгівельного обороту між Україною та ЄС продовжували зростати. Єдиним винятком став кризовий 2020 рік (рис. 2.1.). [15].

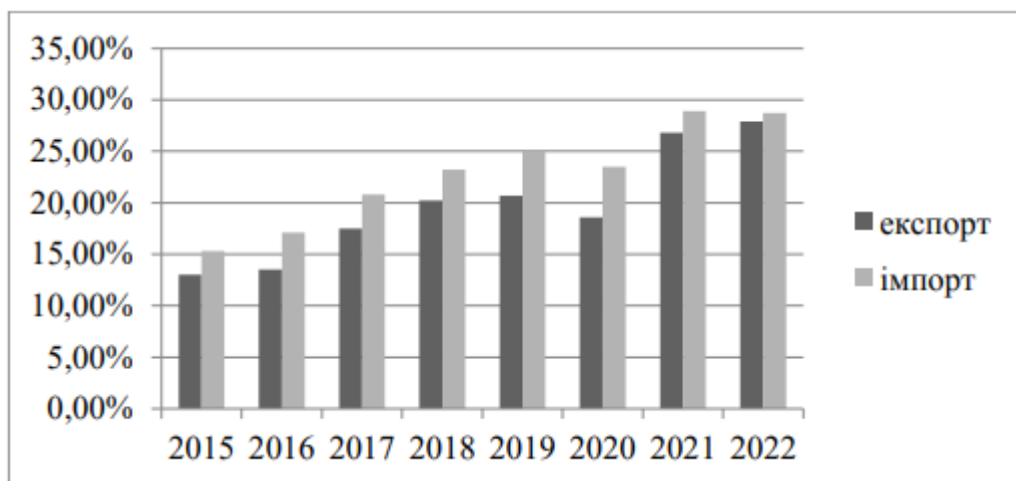

Рис.2.1. Обсяги торгівлі між Україною та ЄС, 2015–2022 рр.

Вже у 2021 році об'єм експортних товарів з України до ЄС досяг значення в майже 26,5 млрд. дол. США. Основною складовою українського товарного експорту до ЄС стали такі позиції як: продовольчі товари, метали

та мінеральна продукція. У минулому 2022 році український товарний експорт до країн ЄС становив обсяг у 28 млрд. дол. США. Державами-членами ЄС, до яких був спрямований український експортний потік, стали: Польща (6,7 млрд. дол. США), Румунія (3,9 млрд. дол. США), Угорщина (2,4 млрд. дол. США), Німеччина (2,4 млрд. дол. США), Італія (1,6 млрд. дол. США) та Іспанія (1,45 млрд. дол. США). Ключовим товаром експорту України у 2022 р. стали зернові культури (табл. 2.1). [25].

Таблиця 2.1

Обсяги експорту товарів з України до ЄС, 2021–2022 рр., %

Товари	2021 р.	2022 р.
Чорні метали	20,3	10,0
Руди, шлаки	11,2	8,5
Електричні машини	9,6	8,3
Енергетичні матеріали	—	3,3
Деревина і вироби з неї	5,4	5,8
Зернові культури	7,2	16,8
Олійні рослини	5,5	10,4
Жири та олії	8,8	11,0

(Джерело: Міністерство економіки України)

Структура товарного імпорту з ЄС в Україну була дещо іншою. По-перше, вона є більш диверсифікованою; по-друге, у структурі імпорту переважає продукція машинобудівної та хімічної промисловості. У 2022 році об'єм імпорту товарів з ЄС в Україну досяг 27,0 млрд. дол.

Основними імпортованими товарами були енергетичні матеріали (Таблиця 2.2).

Таблиця 2.2.

Обсяги імпорту товарів з ЄС до України, 2021–2022 рр., %

Товари	2021 р.	2022 р.
Реактори ядерні, котли, машини	13,3	7,1
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	11,3	10,8
Енергетичні матеріали	11,0	24,0
Електричні машини	7,0	5,6
Фармацевтична продукція	7,0	4,8
Пластмаси, полімерні матеріали	6,2	5,0
Хімічна продукція	2,8	2,4

(Джерело: Міністерство економіки)

Після надання Україні статусу країни-кандидата, ЄС висловив готовність тісніше інтегрувати українську державу в європейські структури, і, таким чином, допомогти поруйнованій країні відновитися після наслідків війни, та досягти високих стандартів вступу до ЄС.

Дійсно, статус України як країни-кандидата на членство, значно підвищує рівень відповідальності ЄС за процеси в політичній, економічній, соціальній та гуманітарній сферах України. Це також підвищує його відповідальність за важливі зрушення в Україні у цих сферах.

Таким чином, вступ України до ЄС стане серйозним стимулом для зростання торгівлі, продовження державних реформ та виходу на якісно інший рівень розвитку.

Головною перевагою членства в ЄС є можливість для України вийти на один рівень з провідними європейськими країнами та бути прийнятою до Союзу вільних та економічно розвинених країн. Підтримка ЄС охоплює дуже широкий спектр сфер. Це: макрофінансова стабільність, державне управління, розвиток громадянського суспільства, економіка, енергетика, охорона навколишнього середовища, регіональний розвиток та освіта.

Оскільки європейська інтеграція має як переваги, так і ризики, Україні слід більш зосередитися на позитивних аспектах цього процесу, серед основних яких є:

- реформа дисфункціональної вітчизняної судової системи;
- антикорупційна політика;
- стимулювання зростання ВВП;
- збільшення зайнятості, підвищення зарплат і пенсій;
- зниження цін та підвищення якості;
- зростання внутрішнього ринку та внутрішнього попиту;
- вільний рух робочої сили, товарів, послуг та капіталу;
- розширення освітніх можливостей;
- підвищення рівня соціального захисту;
- ефективний захист прав людини в інституціях ЄС.

Макроекономічні наслідки:

- збільшення притоку прямих іноземних інвестицій;
- доступ до ринків третіх країн;
- підвищення ефективності транспортної логістики;
- енергетична безпека;

Таким чином, статус країни-кандидата на вступ до ЄС робить Україну повноправним учасником програм та ініціатив ЄС, як країн-членів ЄС, так і країн-кандидатів. У новому статусі Україна отримає значний доступ до фінансової підтримки ЄС, яка спрямована на країни, що готуються до членства в ЄС, і надається у формі грантів, інвестицій та технічної допомоги.

Аналізуючи поточний стан співпраці між Україною та ЄС, можна виділити наступні характерні тенденції.

Так, у 2022 році обсяг українського експорту сягнув майже 100 млн. тонн. Через війну та блокаду портів на перший план у торгівлі вийшла логістика: у 2022 році вартість експорту була на 35% меншою,

ніж у 2021 році, а обсяг товарів - на 38,4%, що є достатньо прийнятним у воєнний час. Українські компанії експортували товарів на суму 44,2 млрд. дол. США та 99,8 млн. тонн у ваговому вираженні (з них 16,3 млн. тонн було експортовано через зерновий коридор). [46].

З точки зору виручки (і обсягу), провідним товаром була кукурудза. Експорт цієї товарної групи склав 24,99 млн. тонн на суму 5,94 млрд. доларів США. Цей показник на 1% перевищує аналогічний показник 2021 року і на тлі всіх показників демонструє позитивну динаміку.

Соняшникова олія посідає друге місце за вартістю експорту: 5,46 млрд. доларів США, що на 14,4% менше у вартісному вираженні, та на 16,3% у натуральному (4,29 млн. тонн), порівняно з 2021 роком. Варто також зазначити, що насіння соняшнику так само увійшло до топ-10: Україна експортувала 2,7 млн. тонн на суму 1,25 млрд. доларів США, що в 33 рази більше, ніж торік. Це той обсяг, який не можуть переробити власні олійно-екстракційні заводи.

Залізна руда зберегла лідерство з експортом 23,9 мільйона тонн (на суму 2,9 мільярда доларів США). На неї припадає 45,9% експорту та 57,8% вартості. Це менше від потенціалу, бо пов'язано із закриттям портів для руди та інших промислових товарів, а також падінням цін і попиту через побоювання рецесії.

Минулого року Україна експортувала 11,2 млн. тонн пшениці на суму 2,6 млрд. доларів США. Експорт перевищив 1 мільйон тонн лише у вересні і знизився на 44,1% у кількісному, та на 44,7% у вартісному вираженні, порівняно з аналогічним місяцем попереднього року.

Також, експортування 3,12 млн. тонн ріпаку принесли до бюджету України 1,54 млрд. доларів США. Це на 17% більше у кількісному, та на 8,6% у вартісному вираженні від минулого року.

Ізольовані проводи, один з традиційних лідерів промислового експорту, принесли 1,32 млрд. доларів США. Цей показник виявився на

16,4% меншим, ніж у 2021 році, знову ж таки через скорочення експорту на 13,6% (65,9 тис. тонн).

Напівфабрикати зі сталі та гарячекатаний прокат посіли ще нижчі місця, що підкреслює трагедію української металургійної галузі. Обсяги впали на 72% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Загальний експорт напівфабрикатів склав 1,9 млн. тонн на суму 1,1 млрд. доларів США, а експорт гарячекатаного прокату - 1,3 млн. тонн на суму 1 млрд. доларів США.

Соеві боби були одним з небагатьох товарів, які продемонстрували значне зростання, незважаючи на війну. Експорт сої збільшився на 81,6% до 160 млн. тонн на суму 1 млрд. доларів США. Вартість зросла на 42% порівняно з попереднім роком і досягла 862 млн. доларів США.

Експорт м'яса птиці з України зменшився на 10% до 413 тис. тонн, тоді як його вартість зросла на 19% до 852 млн. доларів США.

За регіонами - 63% вітчизняного експорту було направлено до ЄС (27,9 млрд. дол. США). Серед країн-членів ЄС найбільшими напрямками експорту були: Польща (6,6 млрд. дол. США), Румунія (3,8 млрд. дол. США), Угорщина (2,27 млрд. дол. США), Німеччина (2,23 млрд. дол. США), Італія (1,5 млрд. дол. США) та Іспанія (1,5 млрд. дол. США).

За межами ЄС найбільшим експортним ринком була Туреччина (2,9 млрд. дол. США), випередивши Китай (2,46 млрд. дол. США) та Іспанію (1,5 млрд. дол. США). Однак експорт до Туреччини впав на 29% порівняно з попереднім роком, а експорт до Китаю - на 69%.

Імпорт скоротився майже наполовину в натуральному вираженні

(- 48,1%), але лише на 19,6% у вартісному вираженні: для порівняння, у 2021 році було імпортовано 3,5 мільйона тонн продукції на суму 58 мільярдів доларів США. [4].

2.2 Причини української та європейської зовнішньоторговельної взаємозалежності

Сучасний світ характеризується інтенсифікацією інтеграційних процесів, і Європа не є винятком. Ці процеси мають значний вплив на країни, які не є членами інтеграційних об'єднань. Після останнього розширення ЄС Україна стала сусідом ЄС. Таким чином, майбутнє України нерозривно пов'язане з Європою та світом, а отже, з посиленням європейської інтеграції

Співпраця з ЄС є найважливішою стратегічною метою для нашої країни. Це важливий чинник зміцнення позицій України в міжнародних відносинах та реалізації українських національних інтересів.

Співробітництво з ЄС є важливим чинником зміцнення позицій України в глобальній системі міжнародних відносин, реалізації наших національних інтересів та побудови економічно розвиненої демократичної держави. Наближення соціальної ситуації в Україні до високих європейських стандартів сприятиме підвищенню рівня життя та добробуту населення.

Також членство в ЄС зміцнює національну безпеку України та гарантує захист України від агресії та територіальних претензій, бо інституції ЄС надають Україні всебічну економічну, соціальну та політичну допомогу, підтримку реформ і стабілізації в країні:

З 2014 року ЄС значно збільшив свою допомогу Україні з огляду на складну економічну ситуацію в Україні та військовий конфлікт, що триває на великій частині країни.

Кошти надаються переважно на проекти технічної допомоги - основними напрямками є національна безпека та оборона, державне

управління, ядерна безпека, та захист громадянського суспільства, а також регіональний розвиток.

Незворотність курсу України на європейську інтеграцію відображена в Постанові від 13 березня 2014 року «Про затвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі». Хоча Угода не передбачає членства в ЄС, відносини між сторонами почали розвиватися в якісно новій формі політичного союзу та економічної інтеграції. Таким чином розпочалася активна фаза процесу інтеграції, а незмінна орієнтація України на членство в ЄС була задекларована в Стратегії зовнішньої політики України (липень 2021 року). Серед пріоритетів Стратегії - набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО. [20].

Угода про асоціацію є найбільшим міжнародно-правовим документом в історії України та найбільшою за обсягом і предметом міжнародною угодою, підписаною ЄС з третьою країною. Угода визначає якісно нову форму відносин між Україною та ЄС, що ґрунтується на принципах «політичного союзу та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром для проведення Україною системних соціально-економічних реформ.

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, передбачена Угодою, встановлює правові рамки для вільного руху товарів, послуг, капіталів та, частково, робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторне наближення, спрямоване на поступову інтеграцію української економіки до спільного ринку ЄС. [11].

Серед завдань, які має виконати Україна, - створення правових умов для реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади; ухвалення базового законодавства, спрямованого на

реформування державної служби та місцевого самоврядування; гармонізація виборчого законодавства шляхом кодифікації; ухвалення концепції реформування Служби безпеки України; удосконалення системи державного експортного контролю; процедура зняття депутатської недоторканності; вступ до Європейського Союзу та правові умови для набуття членства в ЄС.

Незважаючи на ці рекомендації та фінансову підтримку, однією з найгостріших проблем залишається відсутність нульової толерантності до корупції. Саме через відсутність толерантності до корупції, міжнародна спільнота висловила занепокоєння і надала Україні низку рекомендацій, зокрема щодо необхідної модернізації та вдосконалення системи державного управління. [17].

Україна також активно співпрацює з іншими країнами Євразії. Так, наприклад, Карпатський європейський регіон охоплює територію України, Польщі, Словаччини та Угорщини, а Бузький регіон - територію України, Польщі та Білорусі.

Співпраця між європейськими регіонами сприяє активному та ефективному розвитку цих регіонів, шляхом створення спільних проєктів, асоціацій та торговельних організацій. Також, вони сприяють розвитку цих регіонів через створення інституцій та зміцненню добросусідських відносин між країнами-учасницями. Однією з важливих переваг співпраці в рамках Європейського регіону є те, що воно вільне від політичного втручання. Це запобігає конфліктам і забезпечує стабільний розвиток регіону.

Україна та ЄС є важливими торговельними партнерами: У 2022 році загальний обсяг торгівлі між Україною та ЄС склав 45,2 млрд. євро. Україна також є учасницею Спільної та асоційованої політики ЄС (САП). Україна також є членом Програми ЄС з питань юстиції та внутрішніх справ.

Після нападу Росії на Україну у 2022 році відносини України з ЄС стали тіснішими: ЄС надає Україні великий обсяг фінансової, військової та гуманітарної допомоги Україні. Україна також набула статусу країни-

кандидата на вступ до ЄС. У сфері безпеки та оборони Україна та ЄС співпрацюють в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру».

Україна також бере участь у програмі ЄС «Європейська політика сусідства. У сфері зовнішньої політики Україна та ЄС співпрацюють з наступних питань: звільнення Криму і Донбасу від окупації та регіональна безпека і стабільність. У сфері прав людини та верховенства права Україна та ЄС співпрацюють у рамках візового режиму - Плану дій з лібералізації візового режиму.

Після вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році, ЄС наголосив на підтримці України на її європейському шляху. Такі країни, як Польща, країни Балтії, Чехія та Словаччина, виступили за надання Україні статусу члена ЄС. Це стало історичним рішенням і продемонструвало підтримку України з боку ЄС.

Слід зазначити, що європейська інтеграція - це процес, що передбачає гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами в політичній, соціальній та економічній сферах. Вступ України до ЄС є стратегічною метою України і закріплений в її правових документах. До того ж, відкрита та віроломна агресія Росії проти України, підкреслює важливість найскорішої європейської інтеграції для України. Це є мотивацією для реформ. Але, по факту, Україна зможе приєднатися до ЄС лише тоді, коли закінчиться війна, будуть проведені реформи та післявоєнна відбудова.

З огляду на позитивний вплив європейської інтеграції на розвиток України, вступ країни до ЄС є найбільш перспективним шляхом для нашої країни. Україна вже досягла значного прогресу на шляху до європейської інтеграції і продовжить рухатися до того, щоб стати повністю інтегрованою європейською країною в короткостроковій перспективі.

2.3 Вплив торговельного регулювання на міждержавні відносини між Україною та країнами ЄС

Сьогодні глобалізація є важливим фактором розвитку цивілізації. Все більше країн зазнають впливу цього явища. Локальні та глобальні чинники формують нові економічні, геополітичні та цивілізаційні умови. Глобалізація призводить до визначення нових аспектів державних форм правління та нових моделей соціальних і правових інтересів у світовій системі. Вона передбачає трансформацію державного суверенітету і визначає нові зміни державної форми та численні проблеми правової системи. Глобалізація має особливе значення в житті кожного українця і країни в цілому.

Сьогодні Україна, як держава середнього географічного розміру, не має достатньої структурної міцності, щоб суттєво впливати на процеси в глобальній системі міжнародних відносин. Ситуація на сучасному етапі розвитку нашої країни пов'язана з тим, що багато проблем суспільного розвитку вже набули глобального виміру. Війна в Україні значно погіршила перспективи світової економіки, і лідери G20 повинні докласти зусиль для вирішення економічних проблем. [41].

До розпаду Радянського Союзу Україна була сильною індустріально-аграрною країною, яка посідала перше місце в Європі та світі за ключовими показниками сільськогосподарського, промислового, культурного та наукового розвитку. Така ситуація сприяла формуванню громадської думки про позитивні перспективи соціально-економічного прогресу України поза межами єдиного народногосподарського комплексу СРСР та чудові можливості для інтеграції країни в загальноєвропейські структури і процеси.

Але, слід об'єктивно зазначити, що після проголошення незалежності Україна пережила глибоку економічну рецесію, яка згодом переросла в системну кризу і торкнулася найважливіших сфер життя суспільства. В

результаті Україна стала політично і економічно достатньо уразливою державою. Це, наприклад, пов'язано з тим, що в Україні не розроблені механізми підтримки національного виробництва, а навпаки, в багатьох випадках відбувається їх халатне придушення. Також достатньо недосконалою залишається вітчизняна податкова система.

Особливо складною є ситуація в інвестиційній політиці. Інвестори прагнуть вкладати кошти в економіку країн зі стабільним зростанням і здатністю підтримувати цей процес власними силами. В іншому випадку навіть скромні інвестиції пов'язані з низкою умов, які ставлять під сумнів їхню доцільність.

Участь України у світових інтеграційних процесах пов'язана зі значними ризиками та загрозами. Однак шлях України на світову арену через вектор євроінтеграції є незворотнім і безальтернативним. Співробітництво з міжнародними організаціями, особливо економічними, такими як СОТ, МВФ, СБ та ЄС, є важливим елементом зовнішньої політики України.

Однак на шляху поглиблення інтеграційних процесів між Україною та ЄС існують певні перешкоди. Високі стандарти сучасної Європи ускладнюють експорт вітчизняної продукції на європейські ринки. Серед них - сертифікація продуктів харчування, сільськогосподарських добрив та інших товарів, високі ввізні мита на окремі види продукції, акцизи та державні закупівлі без доступу до іноземних постачальників. Союз з ЄС може мати деякі негативні наслідки для української економіки. По-перше, скасування тарифних і нетарифних обмежень для європейських товарів автоматично зменшить доходи державного бюджету на 20%. По-друге, якщо Україна підпише ЗВТ з ЄС, експорт до Митного союзу зменшиться щонайменше на 1,5-2,0 млрд. дол. в США. По-третє, приєднання до ЗВТ майже повністю відкриє внутрішній ринок України для

європейських товарів. Україна вже має тарифний захист приблизно вдвічі нижчий, ніж в середньому по СОТ, але ЗВТ ще більше знизить цей захист. [36].

З іншого боку, є й позитивний бік партнерства України з ЄС: ЄС є одним з найпотужніших фінансових, економічних та політичних центрів світу. Європейська інтеграція та членство в ЄС є стратегічною метою для України, оскільки це найкращий спосіб реалізації її національних інтересів, побудови економічно розвиненої і демократичної держави та зміцнення її позицій у глобальній системі міжнародних відносин. Для України європейська інтеграція є засобом модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників та виходу на світовий ринок, насамперед, на ринок ЄС. Сьогодні ЄС посідає провідне місце у світовій економіці. На нього припадає 41,4% світового експорту та 39,8% світового імпорту товарів. Тому для будь-якої країни співпраця з ЄС - це можливість досягти значних економічних результатів, які в кінцевому підсумку сприяють економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення. [19].

Зі стратегічної та політичної точки зору, Україна повинна прагнути повернути вектор глобалізації в бік соціалізації ринкового розвитку. Внутрішня політика України має бути конкурентно-орієнтованою та реалістичною, ефективно протидіяти новим ефектам глобалізації та використовувати нові переваги і можливості глобалізації. Ефективність національної стратегії розвитку безпосередньо залежить від здатності вищого керівництва України реформувати державну правову систему та забезпечити гармонізацію українського законодавства з міжнародними, в тому числі європейськими, стандартами.

Україна потребує створення та впровадження абсолютно нової моделі управління, спрямованої на створення сильної та соціально орієнтованої держави на чолі з представниками елітних верств суспільства. Її лідери повинні бути готовими і здатними брати на себе відповідальність, ставити національні інтереси вище приватних і особистих, зосереджуватися на досягненні стратегічних соціально-економічних цілей.

За даними аналітиків Світового банку, більше половини українських підприємств припинили свою діяльність через війну, а решта працюють зі значними обмеженнями. Блокада Росією українських портів призвела до скорочення експорту вдвічі, а експорт зерна зменшився на 90%. Як наслідок, понад 30% підприємств, на які припадає понад 50% ВВП, були розташовані на територіях, що постраждали від конфлікту. Найбільше постраждали галузі, яким не дозволили працювати у віддалених районах. [31].

Внаслідок війни в Україні, світові ціни на енергоносії та продукти харчування продовжать зростати до кінця 2024 року. З огляду на активізацію війни Росії проти України у 2023 році, мінімізація або повна відмова від імпорту енергоносіїв з Росії є ключовим фактором безпеки для Європи та світу. Сьогодні існує три основні шляхи відходу від енергетичної залежності:

- диверсифікація поставок енергоносіїв і товарів
- підвищення енергоефективності;
- розвиток місцевого потенціалу відновлюваної енергетики.

Згідно з аналітичними дослідженнями, російсько-українська війна, що триває, має значний вплив на світову економічну систему. Світова економіка стрімко віддаляється від рівноваги та загострює майже всі глобальні проблеми, що стоять перед людством. Це є прямим наслідком російської агресії, яка викликала ситуацію

наростаючого хаосу, і неможливо об'єктивно передбачити подальший розвиток подій. [33].

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД НА УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

3.1 Перспективи українсько-європейських зовнішньоекономічних відносин у геоekonomічній стратегії ЄС.

Налагодження сприятливих економічних відносин з розвиненими європейськими країнами, може стати одним з ключових чинників економічного розвитку України. Тому можна виділити низку актуальних цілей зовнішньоекономічної політики України: прискорення динаміки інтеграції нашої країни та її зовнішньоекономічних зв'язків у світове господарство, послідовна лібералізація сфери зовнішньоекономічних відносин, дотримання принципу багатогалузевого характеру зовнішньоекономічних зв'язків України, пріоритетність цільового формування та ефективної реалізації експортного потенціалу країни. [28].

Формування нової національної парадигми торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС, у зв'язку з подоланням кризових явищ, відбувається під впливом багатьох аспектів економічної політики. У цьому контексті важливо вчасно розпізнати появу кризових явищ, визначити їх можливі масштаби та оцінити можливі наслідки. [10].

У цьому розділі проведемо оцінку обсягів імпорту та експорту України до країн ЄС та з них. Для підвищення достовірності прогнозу за основу взято період з 2011 по 2022 рік (рис. 3.1 і 3.2). Результати прогнозу свідчать про більш поступове пожвавлення імпоротно-експортної діяльності між Україною та ЄС, однак отримані прогнози можуть змінюватися під впливом зовнішніх дестабілізуючих факторів.

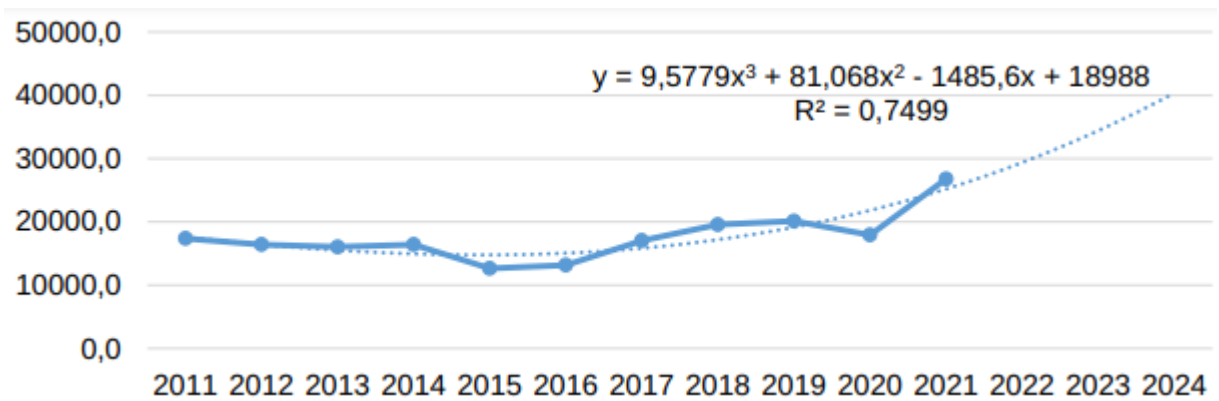

Рис. 3.1. Прогноз обсягу експорту з України до країн ЄС на 2023–2024 рр., млн. дол. США

(Джерело: Державна служба статистики України)

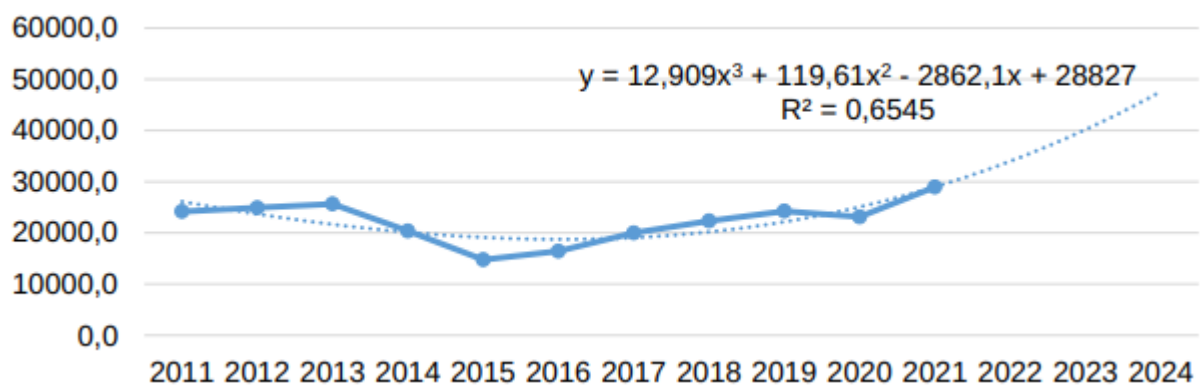

Рис. 3.2. Прогноз обсягу імпорту до України на 2023–2024 рр., млн. дол. США

(Джерело: Державна служба статистики України)

Проаналізуємо стан торговельних відносин в Україні після повномасштабної окупації. Криза, спричинена зовнішніми чинниками, призвела до посилення позицій продовольства та сільськогосподарської продукції в експорті, про що свідчить їхня частка в товарній структурі експорту (рис. 3.3). В імпорті переважають транспортні засоби, машини та обладнання (близько 28% від загального обсягу імпорту) та паливно-

енергетичні товари (25%), що пов'язано з необхідністю подолання дефіциту палива. Однак конфлікт в Україні призвів до переорієнтації географічної структури зовнішньої торгівлі в бік ЄС.

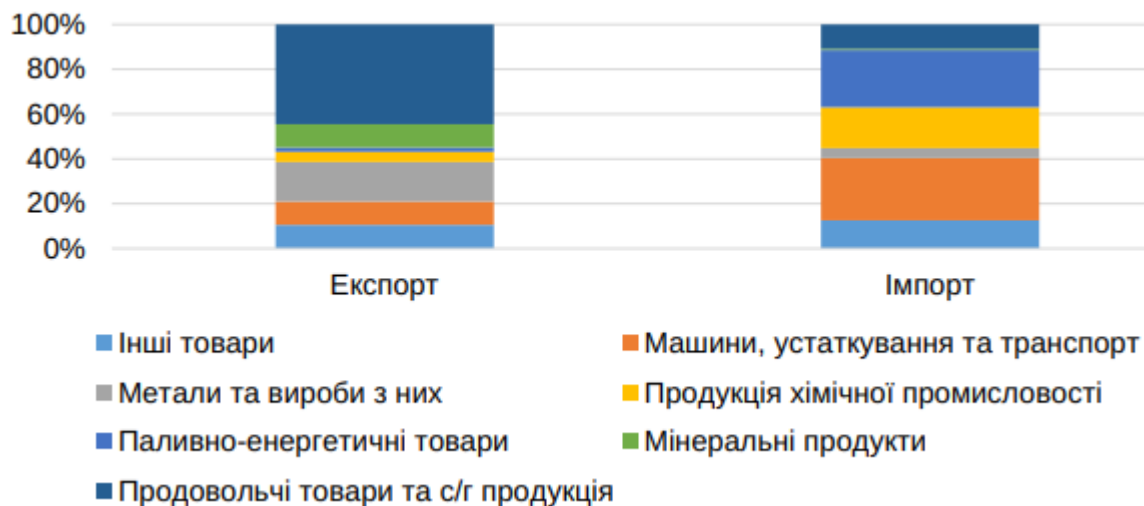

Рис. 3.3. Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2022 р., %
(Джерело: Міністерство економіки)

До повномасштабної окупації частка торгівлі товарами та послугами України з ЄС становила близько 40%. Однак у 2022 році, попри побоювання, що наша присутність на зовнішніх ринках буде втрачена, ЄС зняв торговельні обмеження щодо українського експорту, щоб підтримати Україну під час війни, і дозволив вітчизняним товарам на рівних конкурувати з товарами з ЄС. Як наслідок, у першій половині 2022 року частка торгівлі України з ЄС зросла порівняно з іншими торговельними партнерами (графік 3.4).

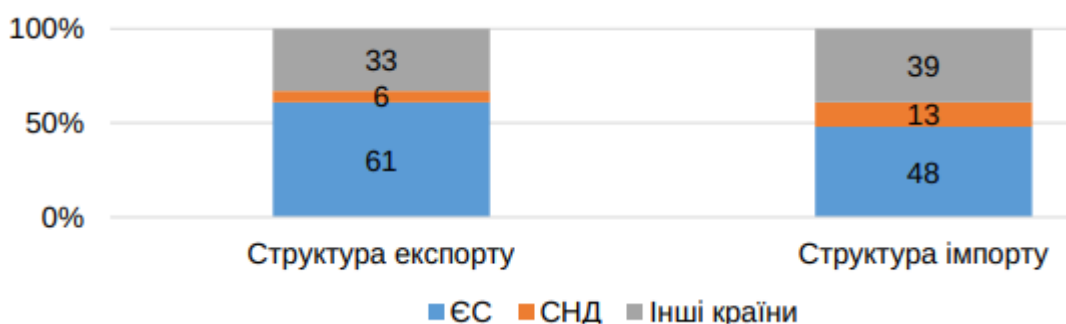

Рис. 3.4. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за підсумками 2022 р., %

(Джерело: Міністерство економіки України)

Рішення Ради ЄС про тимчасову лібералізацію торгівлі з Україною має на меті полегшити умови для експорту продукції у воєнний час та поглибити торговельно-економічні відносини з ЄС. Рішенням було передбачено наступне: призупинення дії всіх тарифів, передбачених у Додатку І-А до Угоди про асоціацію (призупинення дії всіх квот на сільськогосподарську продукцію та запровадження системи вхідних цін на овочі та фрукти, скасування тарифів на промислову продукцію до кінця 2022 року, яке буде поетапно скасовано протягом семи років); призупинення дії антидемпінгових мит на імпортні товари походженням з України; призупинення дії широкомасштабних захисних заходів щодо імпорту походженням з України. Військові дії та морські проблеми, вплинули на географічні обмеження торговельно-економічних відносин України (рис. 4.5).

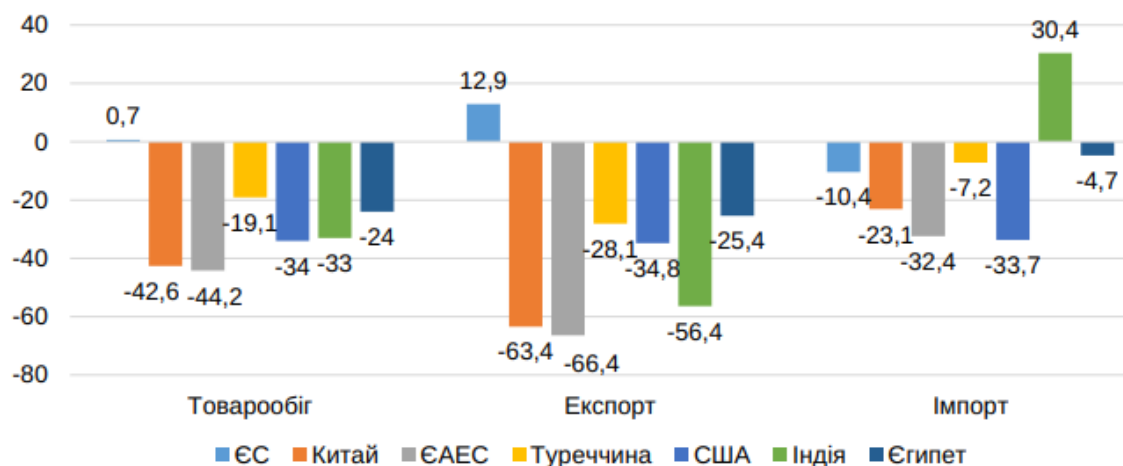

Рис. 3.5. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами України у 2022 р., %

(Джерело: Міністерство економіки України)

Поглиблення торговельно-економічного співробітництва між Україною та ЄС має багато позитивних аспектів, таких як: сприятливий бізнес-клімат, покращення стандартів виробництва, збільшення інвестицій з ЄС, використання екологічних технологій, сприяння науково-технічному розвитку та посилення внутрішньогалузевої співпраці між країнами. Однак поглиблення співпраці може спричинити додаткові витрати на узгодження економічних рішень, чинити тиск на економічну політику іноземних інвесторів, що є проблематичним у нинішніх умовах, а також посилити конкуренцію на внутрішньому ринку. [18].

Узагальнений SWOT-аналіз торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС представлено в рисунку 3.1.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз торговельно-економічного співробітництва України та ЄС

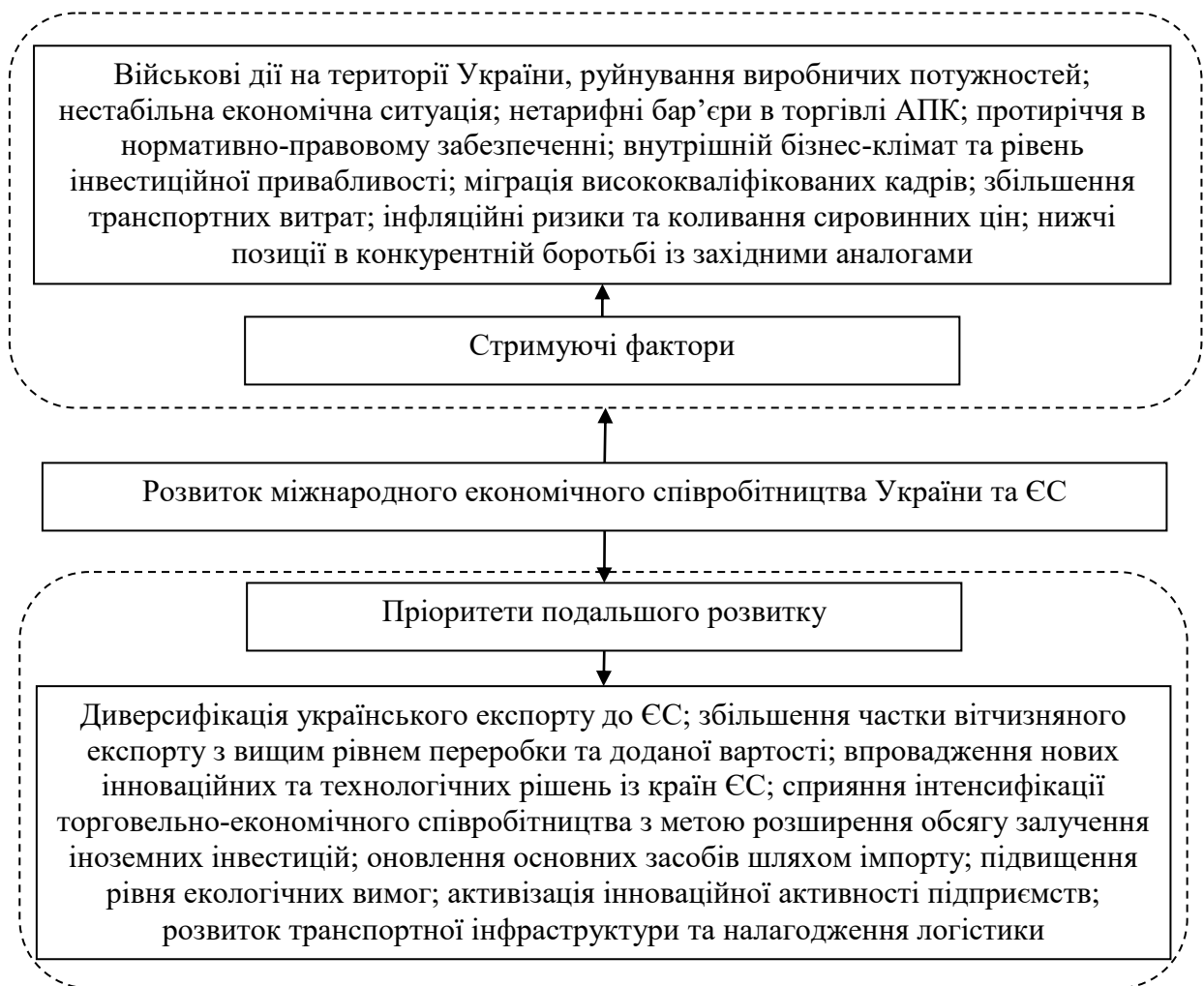
Сильні сторони	Слабкі сторони
Вигідне геополітичне і географічне положення; Ціна на робочу силу; Розвинений агропромисловий сектор; Надання технічної і фінансової підтримки з боку ЄС для забезпечення економічного розвитку, зокрема у кризових ситуаціях, у формі грантів, кредитів;	Низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції; Нестабільний рівень попиту на зовнішньому ринку на вітчизняні товари/послуги; Необхідність пристосування до нових стандартів; Протиріччя національних і глобальних економічних інтересів; Розвиток технологій на міжнародному рівні; Розвиток транспортної інфраструктури; Структура українського експорту;
Можливості	Загрози
Можливість отримання інформаційно-технологічної підтримки з боку ЄС; Інтенсифікація науково-технічного обміну; Міжнародні торгові угоди; Доступ до міжнародних логістичних артерій; Зміцнення позицій на міжнародній арені; Програми з підтримки бізнесу;	Повномасштабне вторгнення на територію України; Ймовірність збільшення обсягу імпортової продукції в Україні, що спричинить нестабільність попиту на вітчизняну продукцію; Низький рівень взаємної довіри та неузгодженість політичних інтересів;

(Джерело: міжнародний центр перспективних досліджень)

Концепція антикризового управління торговельно-економічними відносинами між Україною та ЄС формується під впливом низки стримуючих факторів та відображає цілі та пріоритети подальшого розвитку (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Концепція антикризового управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС

(Джерело: складено автором)

Незважаючи на низку факторів впливу, торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС залишаються перспективними.

Одними з першочергових кроків з українського боку, є створення концепції антикризового управління торговельно-економічними відносинами між Україною та ЄС, а також заходи із стимулювання високотехнологічного виробництва та використання досягнень цифровізації у подальшій діяльності.

Таким чином, навіть після початку повномасштабної окупації ЄС залишається головним торговельним партнером України. Процес євроінтеграції нашої держави вимагає вжиття антикризових заходів для торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС. Створення нових засад торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС вимагає високого ступеня адаптації національної економіки до євроінтеграційних процесів, та розробки довгострокових стратегій протидії можливим негативним наслідкам. Одним із чинників, що зумовлює необхідність трансформаційних дій, є потреба переорієнтації вітчизняного експорту внаслідок погіршення торговельно-економічних відносин, спричиненого повномасштабною окупацією. Водночас європейський вибір України сприятиме укладанню нових міжнародних торговельних угод, стимулюватиме впровадження нових інноваційних і технологічних рішень та покращить позиції України на міжнародній арені. [31].

У цьому контексті гармонізація інструментів антикризового управління в процесі поглиблення інтеграційних зв'язків забезпечить економічний динамізм і дозволить Україні ефективніше справлятися із зовнішніми ризиками та дисбалансами.

3.2 Позиція України та ЄС у торговельному регулюванні для підтримки стабільного розвитку українсько-європейських економічних відносин

Аналіз окремих аспектів інвестиційного та гуманітарного співробітництва між Україною та ЄС вказує на необхідність об'єктивного визначення перешкод для поглиблення співпраці між нашими регіонами, особливо під час та після війни.

Слід зважати, що від'ємне сальдо торговельного балансу України з ЄС свідчить про більшу залежність від імпорту, ніж від експортного потенціалу:

- договірна база для скасування тарифів України на ринку ЄС є незавершеною;

- внутрішній ринок ЄС в деякій мірі занадто захищений нетарифними заходами, такими як сертифікація та фітосанітарні заходи; низька експортна конкурентоспроможність України - конкурентоспроможними є лише аграрний сектор (Україна є однією із значних експортних світових сільськогосподарських держав), хімічна промисловість та окремі галузі машинобудування;

- Україна значною мірою залежить від енергетичних ресурсів (вид стратегічного імпорту) та технологічно складного машинобудування.

Існує також ряд проблем для України на європейському ринку праці: стійкий відтік людських ресурсів за кордон; високі зарплати та покращені умови праці для працівників за кордоном; низькі бізнес-очікування української молоді щодо потенціалу розвитку власної національної економіки; воєнний стан. [45].

Аналіз проблем та перспектив України на світовому ринку праці свідчить про те, що відтік робочої сили з країни, ймовірно, збільшуватиметься. Оскільки цей відтік значною мірою зумовлений економічною природою трудової міграції в минулому та поточними військово-політичними потрясіннями в Україні. Стабілізація економіки, припинення війни та стимулювання створення робочих місць всередині країни є необхідними складовими для збалансування трудового балансу країни.

Виявлення та вивчення перешкод на шляху поглиблення співпраці між Україною та ЄС у торговельній, інвестиційній та гуманітарній сферах, протягом воєнного та післявоєнного періоду, свідчить про те, що ще одним важливим впливаючим фактором є

корупція в Україні, яка наразі є однією з найсуттєвіших перешкод на шляху розвитку відносин і потребує негайного подолання.

На міжнародному рівні, поглиблення відносин з країнами, які не підтримують євроінтеграційний курс України (передусім Угорщиною), сприятиме покращенню політичного діалогу та вирішенню наявних суперечностей і двосторонніх проблем.

Виявлення та вивчення перешкод на шляху активізації співпраці у торговельно-економічній, інвестиційній та гуманітарній сферах у воєнний та післявоєнний періоди свідчить про необхідність діагностики векторів посилення співпраці між Україною та ЄС.

Основними векторами посилення торговельно-економічного, інвестиційного та гуманітарного співробітництва між Україною та ЄС у воєнний та післявоєнний період є: підписання угод про додаткову лібералізацію торгівлі; підписання угод з країнами ЄС про розвиток торгівлі та інвестицій; посилення технічного обміну між Україною та ЄС; активізація наукового обміну між Україною та ЄС, створення умов для повернення українських трудових мігрантів.

Покращення торговельних відносин між Україною та ЄС включає: активізацію роботи МЗС щодо максимального усунення торговельних бар'єрів для української продукції на ринку ЄС в умовах воєнного стану; укладення двосторонніх та багатосторонніх угод щодо координації форм та векторів торговельного співробітництва; участь у всіх доступних сферах міжнародного ринку ЄС; просування України та брендів української продукції на ринку ЄС; зняття блокади морських портів для нормального експорту української продукції; переорієнтація української продукції з ринків збуту на ринки призначення. [16].

Аналіз проблем та перспектив торговельних відносин між Україною та ЄС свідчить про необхідність коригування торговельної політики з метою мінімізації нетарифних торговельних обмежень, підвищення

конкурентоспроможності українського експорту на продовольчих та промислових ринках ЄС.

Перспективи України на світовому ринку праці: спрощення умов міграції в Україну, покращення економічних факторів життя для населення в Україні, створення програм зайнятості для робочої сили, яка повертається з-за кордону в результаті трудової міграції.

Наведені вище пропозиції щодо поглиблення співпраці між Україною та ЄС у сферах торгівлі, інвестицій та гуманітарного розвитку вказують на необхідність гармонізації національного законодавства із загальноєвропейським правом, наближення України до вимог країн-членів ЄС та розвитку технологічного, військового та наукового обміну.

3.3 Економічні рекомендації щодо торговельного регулювання українсько-європейських економічних відносин

Розвиток перспективного розвитку відносин України з Європейським Союзом розпочався 23 червня Європейська Рада у Брюсселі, з прийняттям рішення про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. ЄС складається з 27 держав-членів, деякі з яких є країнами-засновницями, а інші приєдналися до нього згодом. Існують певні етапи та процедури вступу до ЄС: щоб приєднатися до ЄС, країни-кандидати повинні виконати політичні та економічні умови, які зазвичай називають Копенгагенськими критеріями. Згідно з Маастрихтським договором, кожна нинішня країна-член ЄС та Європейський парламент повинні дати згоду на будь-яке розширення. [2].

Сьогодні Україна є країною-кандидатом на членство, і це є офіційним початком. Це рішення відкриває шлях до початку

переговорів про повноправний вступ України до ЄС. Це рішення Європейської Ради є не лише підтримкою України у її війні з Росією, але й оцінкою європейськими колегами реформ в Україні на шляху переходу до стандартів ЄС.

У сучасній політиці Україна була унікальна тим, що подала заявку на членство в ЄС після початку повномасштабної війни. Україна підписала і подала заявку на членство в ЄС 28 лютого, а на саміті ЄС у березні європейська перспектива України була визнана як нагальна перспектива, і Європейській комісії було доручено оперативно розглянути документ. Комісія підготувала набагато коротшу анкету, ніж зазвичай, і передала її Україні вже у березні, а 9 травня українська влада повідомила, що опитувальник був заповнений і переданий на розгляд ЄС.

Зазвичай цей процес займає більше року, але Україна завершила його за три місяці. Для порівняння, Хорватії знадобився майже рік, щоб отримати статус країни-кандидата на членство. Боснія і Герцеговина витратила майже два роки лише на заповнення анкети і досі не отримала статус кандидата, подавши заявку у 2016 році. Певною мірою Україну можна порівняти з Хорватією, яка розпочала свій шлях до ЄС після війни за незалежність із Сербією.

Україна, як і всі інші країни-кандидати на членство, повинна прийняти *acquis* ЄС, тобто всі закони і стандарти ЄС. Переговори розділені на 35 розділів, що охоплюють цілу низку питань, включаючи внутрішню політику, зовнішню політику, освіту, науку і культуру, оподаткування та сільське господарство. Зокрема, перед Україною стоїть завдання посилити боротьбу з корупцією та відмиванням грошей, реформувати Конституційний Суд України, продовжити судову реформу в Україні, ухвалити антиолігархічний закон, привести законодавство про ЗМІ у відповідність до європейського законодавства та внести зміни до закону про національні меншини. [44].

Ухвалення всіх 35 розділів дозволить розпочати процес підготовки до підписання «Угоди про вступ», яка потім має бути ратифікована всіма країнами-членами ЄС, і після цих етапів Україна зможе стати повноправним членом ЄС. Наразі Україна перебуває в рамках «Рамкової програми сусідства та співробітництва» («Інструмент сусідства»), яка отримує фінансування в рамках зовнішньополітичної ініціативи Європейського Союзу «Східне партнерство».

Ініціатива охоплює шість східноєвропейських країн - Вірменію, Азербайджан, Білорусь, Грузію, Молдову та Україну - шляхом заміни угод про партнерство та співробітництво на угоди про асоціацію, створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі та лібералізації візового режиму між ЄС та його країнами-партнерами. Передбачається можливість оновлення договірно-правової бази відносин між ЄС та його східноєвропейськими сусідами.

Можливість вступу України до ЄС залежить від того, коли закінчиться війна і чи будуть виконані необхідні умови для української держави та суспільства.

Треба розуміти, що здатність України приєднатися до ЄС залежить від того, коли закінчиться війна і чи будуть виконані необхідні умови для української держави і суспільства. Кожна успішна реформа закладає підвалини для досягнення мети членства в ЄС.

Якщо Україна виправдає очікування партнерів і проявить політичну волю, Європейська Рада може прийняти рішення про перехід до іншого фінансового інструменту, який надасть кошти для максимального наближення системи до європейських стандартів. Однак слід розуміти, що процес європейської інтеграції передбачає глибокі соціально-економічні реформи та радикальні інституційні перетворення, які мають певні позитивні або негативні наслідки (Таблиця 3.3).

Таблиця 3.3. Позитивні та негативні наслідки інтеграції України до ЄС

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Стабільність політичної системи, участь у загальноєвропейській безпековій та оборонній політиці, адаптація національного законодавства до законодавства ЄС, реформування недієздатного національного правосуддя	Часткова втрата суверенітету, невизначеність стратегії розвитку ЄС, погіршення відносин з СНД та іншими країнами
Забезпечення розвитку середнього та малого бізнесу, додаткові інвестиції в економіку, запровадження стандартів ЄС у виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, отримання позитивного сальдо торговельного балансу	Втрата конкурентоспроможності окремих виробництв, складність переходу на європейські ціни, квоти, на окремі види товарів, можливе перенесення шкідливих виробництв в Україну
Ефективний захист прав людини в інститутах ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення, забезпечення високого рівня життя населення	Ускладнення візового режиму зі східними сусідами, проблема відтоку кадрів
Поширення української культури у країнах ЄС	Втрата національної ідентичності України

(Джерело: складено автором)

Україна досить швидкими темпами імплементує «Угоду про асоціацію». Її цілі полягають у сприянні наступному:

- поступовому зближенню між сторонами на основі спільних цінностей та тісних привілейованих відносин.

- підтримці та зміцненню миру і стабільності в регіональному та міжнародному вимірах відповідно до цілей Гельсінського Заключного акту Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 року та нової Європейської Паризької хартії 1990 року;

- створенні умов для зміцнення економічних і торговельних відносин, що ведуть до поступової інтеграції України в ЄС.

- формуванні поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, зміцненні співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки та та інших сферах з метою забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод. [1].

Є складні питання, які потребують нагального вирішення. З одного боку, це незручне питання для нашої країни, а з іншого боку, це можливість стати країною, дійсно гідною членства в ЄС. Кожен має працювати на своєму місці, і чим більше відповідальності ми маємо, тим краще для подальшого розвитку. Чим відповідальніше держава і суспільство виконуватимуть свої зобов'язання, тим швидше будуть досягнуті наші спільні європейські цілі.

ВИСНОВОК

Отож, підводячи підсумки, варто наголосити, що функціонування зони вільної торгівлі між Україною і ЄС потрібно вважати чи не найосновнішим стратегічним завданням двостороннього торгово-економічної співпраці.

Уможливлення зони вільної торгівлі між Україною і ЄС також є логічним продовженням позитивної динаміки розвитку двосторонньої торгівлі в Україні.

В останні роки ЄС обрав Україну, щоб наблизити її до спільного ринку з ЄС, одного із основних експортних ринків України і одного з головних джерел закордонних інвестицій. Це також покращує умови для українських підприємців і великого бізнесу, які бажають експортувати до ЄС. Ціни на продукцію ЄС знизяться для українських споживачів та компаній, які планують імпортувати проміжні продукти. Україна.

Крім цього, Україна володіє великим потенціалом як експортер сільськогосподарської та промислової продукції. Обидва сектори є найбільшими ринками збуту для України.

Важливим елементом економічного зростання України можна вважати акцент на залученні закордонних інвестиційних потоків у великих масштабах, зокрема створення потужного сектору послуг. Це означає, що реформи в Україні просуваються у постійному прагненні до тіснішого партнерства із ЄС.

Зона вільної торгівлі покращить умови для інвестицій ЄС в Україну шляхом створення більш прозорих та передбачуваних правил. Сприяння торгівлі створить нові зв'язки між компаніями ЄС та Україною, що стане частиною ширшої політики ЄС, спрямованої на створення стабільного та процвітаючого європейського сусідства.

Досвід показує, що відкриття ринків створює нові можливості для бізнесу. Як і у всіх вищезгаданих сферах, зона вільної торгівлі дає можливість розширити сферу застосування європейських стандартів виробництва. Це швидко підвищить конкурентоспроможність українських виробників на міжнародному ринку та ринку ЄС. Якщо українські виробники зможуть наростити експорт, інвестиції із країн ЄС до України також зростуть. Це пояснюється тим, що короткострокові втрати, пов'язані з реструктуризацією місцевої економіки, будуть компенсовані функціонуванням зони вільної торгівлі.

У роботі приведено результати проведених досліджень відносно вирішення важливих наукових завдань, пов'язаних з торговельно-економічними взаємовідносинами між Україною та Європейським Союзом, а також надані практичні рекомендації щодо деталей формування торговельних і економічних взаємовідносин і напрямку покращення розширення формування торговельних і економічних взаємовідносин з урахуванням євроінтеграційного курсу нашої країни при формуванні сьогоденних формування торговельних і економічних взаємовідносин.

На підставі проведених досліджень були зроблені наступні висновки.

На базі вивчення сучасного етапу євроінтеграції, можна зробити висновок, що напрямок зовнішньоекономічної діяльності, скерований на європейський вектор, дуже важливий для України, яка об'єктивно

зацікавлена в зміцненні співпраці з Європейським Союзом та приєднання до нього у найближчій перспективі. В даний час Україна працює із ЄС на основі спеціальної угоди про асоціацію.

Розглянуто євроінтеграційні торговельно-економічні відносини України з Європейським Союзом, з чого можна вважати, що розширення та поглиблення торговельно-економічних відносин України з Європейським Союзом в найближчому майбутньому залежить від збалансованої державної політики і плані розширення власної виробничої діяльності з використанням широкого спектру послуг, фінансово-господарських та модернізованих організаційно-правових інструментів. Україна вибрала курс на інтеграцію до ЄС, котрий є чи не найбільшим регіонально-економічним об'єднанням у світі. Втім, потрібно наголосити, що виконати вимоги, встановлені ЄС для українських компаній, буде непросто.

У роботі зроблено ряд аналітичних узагальнень:

- дана оцінка наслідків розширень ЄС, що включили до складу союзного економічного блоку низку держав Центральної та Східної Європи і вплинули на зовнішню торгівлю нових країн-членів Європейського Союзу: зростання її обсягів у рамках інтеграційного блоку стало можливим завдяки реалізації програм співпраці у зовнішньоторговельній та, як наслідок, в усіх пов'язаних сферах економіки, що покращило економічне становище нових країн-членів Європейського Союзу;

- позначено основні протиріччя в економічному розвитку між «старими» і «новими» країнами-членами Європейського Союзу на сучасному етапі: підтверджено, що всі нові країни-члени так чи інакше змушені йти шляхом наздоганяючого розвитку з властивою їм індивідуальною швидкістю; доведено, що неоднорідність, що посилилася у складі 28 країн, негативно позначається на якості об'єданого економічного простору, що створився і продовжує створюватися;

- виявлено у контексті різношвидкісної Європи, що географія товарних потоків країн, що приєдналися до Євросоюзу, не зазнала змін. З погляду географії товарних потоків відбувається певний асиметричний обмін: «старі» країни Західної Європи, приймаючи на жорстких умовах нові країни-члени Європейського Союзу, розширюють ринки збуту своєї промислової продукції та високотехнологічних послуг, тоді як географія товарних потоків нових країн-членів Європейського Союзу фактично залишається незмінною;

- сформульовано оцінки можливостей підвищення конкурентоспроможності нових країн-членів Євросоюзу у зовнішньоторговельній сфері;

- розглянуто механізм адаптації соціально-економічних систем нових країн-членів Європейського Союзу до змінних зовнішньоторговельних умов, в рамках побудови структурно-логічної схеми організаційного механізму, що полягає в сукупності стратегічних змін, що послідовно реалізуються, та мають спрямованість на активні взаємодії з європейськими наднаціональними інститутами та країнами-партнерами;

- на підставі аналізу структури експортних та імпортних трендів України, обґрунтовано, що можливі загрози та ризики наслідків розширення ЄС для зовнішньої торгівлі України полягають у переорієнтації нових країн-членів Європейського Союзу з українського на внутрішньоєвропейський товарний ринок та поступовій втраті Україною торгового впливу на держави Східної Європи, що історично склався до цього.

Після вивчення питань і можливостей поглиблення торговельних і економічних взаємовідносин між Україною та Європейським Союзом, ми дійшли висновку, що майбутні можливості для подальшого поглиблення та вдосконалення зовнішніх економічних зв'язків України,

а також реалізація єдиної зовнішньоекономічної політики держави, здійснюються на дотриманні її економічних вигод і безпеки, шляхом проникнення і зміцнення статусу державних товаровиробників на зовнішньому ринку як товарів, так і послуг, нарощенні об'єму експорту української продукції, товарів внутрішнього споживання, товарів і послуг, і через активізацію захисту прав і законних інтересів зовнішньоекономічних суб'єктів.

Визначено стратегічні цілі розвитку економіки України, виявлені фактори, що перешкоджають ефективним діям закордонних інвесторів та притоку іноземного капіталу, а також формуванню сприятливої інвестиційної репутації України у світовому співтоваристві.

Таким чином, узагальнений підсумок полягає у тому, що створення привабливого середовища для українських інвесторів має починатися, перш за все, з активної системи державних дій, спрямованих на зміну політичної, економічної та правової сфер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук З. А. Перспективи розвитку взаємовідносин між Україною та ЄС після підписання Угоди про асоціацію //The 8-th International scientific and practical conference «Integration of scientific and modern ideas into practice». Stockholm, Sweden. International Science Group. – 2022. – С. 140-144.
2. Атаманчук З. А., Лободзінський В. А. Перспективи розвитку відносин України з Європейським Союзом //Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан. – 2022. – С. 160-164.
3. Білянський Ю.О. Інституційне забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств в умовах євроінтеграції. – 2022. – С. 292.
4. Вербицька Н.В. Про вплив війни на динаміку експорту України //Вісник Львівського університету. Серія економічна. – №6. С. 48-52.
5. Видобора В. В. Заощадження та інвестиції в теорії економічного росту //Економічний простір. – 2022. – №7. – С. 7-13.
6. Гордополов В.Ю. Обліково-аналітична система управління зовнішньоекономічною діяльністю. 2019. 465 с.
7. Грубляк О. М. Основні вектори змін платіжного балансу України //Economic Synergy. – 2023. – №1. – С. 186-196.
8. Гупало В. А. Перспективи розвитку зовнішньоторговельного співробітництва України та ЄС //Наукової конференції студентів. – 2022. – С. 53-60.
9. Домашенко М.Д. Економічна безпека зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. 2012. 185 с.

10. Зварич І., Зварич О. Оцінка впливу торговельно-економічних відносин України і Європейського Союзу на зростання потенціалу розвитку регіонів в умовах глобалізації //Наукові інновації та передові технології. – 2023. – №7. С.36-41.
11. Іщук Ю.А. Трансформація міжнародних товарних ринків в умовах реформування міжнародної торговельної політики. 2020. 247 с.
12. Ковальчук С. Стан торгівельної діяльності в Україні в умовах єроінтеграції //Наукові перспективи. – 2023. – №6. с. 14-19.
13. Коротка А. Вступ України до європейського союзу: проблеми та перспективи //Актуальні питання у сучасній науці. – 2023. – №6. С. 55-61.
14. Косташенко А.С. Тарифне регулювання зовнішньої торгівлі України в рамках угоди про асоціацію з ЄС //Члени редакційної колегії. – 2023. – С. 121-130.
15. Кочеванова Ж. Еволюція розвитку відносин України та європейського союзу //Актуальні питання у сучасній науці. – 2022. – №3. С. 23-30.
16. Кропива Д. Експортна діяльність України у контексті євроінтеграції //Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах". – 2022. – С. 40-42.
17. Ксендзук В.В. Механізми формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики України. 2021. 485 с.
18. Левандівський О.Т. Фінансові потоки у міжнародних торгово-економічних відносинах (Україна-ЄС) //Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2023. – Т. 22. – №1. – С. 9-24.
19. Левчук О. Економічні аспекти співробітництва України з країнами Європейського Союзу //Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ ім. І. Черняховського. – 2023. – С. 32-39.

20. Макаренко Н. А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію //Аналітично-порівняльне правознавство. – 2022. – №1. – С. 366-369.

21. Манойленко О. В. Формування державної інтеграційної регуляторної політики національної економіки //Бізнес Інформ. – 2022. – №. 3. – С. 4-9.

22. Микитюк П., Микитюк Ю., Завитій Я. Дослідження концепції організації проектування та оцінка факторів формування економічної ефективності інвестиційних проектів //Вісник економіки. – 2022. – №3. – С. 169-182.

23. Міндова О.І. Вітчизняний імпорт та експорт під впливом угоди про зону вільної торгівлі між Україною та Європейським союзом //наукові проблеми господарювання на макро-, мезо-та мікроекономічному рівнях. – 2022. – С. 227-234.

24. Морозова, О.С. Економіко-експертний механізм зовнішньоекономічної діяльності газотранспортних підприємств. 249 с.

25. Нечипорюк А.С. Експорт України в умовах воєнного стану //Foreign· trade:· economics,· finance,· law. – 2023. – Т. 130. – №. 5. – С. 18-32.

26. Остапенко Т. Г. Розвиток глобального економічного середовища в сучасних умовах //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2019. – №2. – С. 37-41.

27. Пасічник В.В. Адміністративно-правове забезпечення економічної конкуренції в Україні. 2020. 244 с.

28. Переверзева С. Антикризове управління торговельно-економічними відносинами України та ЄС //Економіка та суспільство. – 2022. – №. 46.

29. Пілько А. Д., Хоробчук О. І., Дедерчук О. М. Теоретичні основи формування експортного потенціалу регіону //Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2022. – №23. – С. 20-25.
30. Платонова І. О. Експорт як чинник економічного зростання України в умовах міжнародної інтеграції //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2019. – №3. – С. 37-41.
31. Платонова І.О. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. 2020. 253 с.
32. Платонова І.О. Розвиток механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. 2021. 185 с.
33. Поліщук І., Вільхівський В. Міжнародна інтеграція: європейський контекст //Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2022. – Т. 4. – №. 55.
34. Прав Ю.С. Політико-мотиваційні аспекти впровадження економічних санкцій як дієвої складової державно-управлінського впливу //Актуальні питання у сучасній науці. – 2022. – №2. 65-74.
35. Притула Х.С. Оцінення структури та динаміки зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС //Економіка та суспільство. – 2023. – №.2. С.54-60
36. Радзієвська С. Система публічного управління України в умовах поглиблення світових інтеграційних процесів //Grail of Science. – 2023. – №. 25. – С. 76-89.
37. Ривак О.С. Ризики внаслідок покриття державного боргу і дефіциту платіжного балансу запозиченнями //Міжнародний науковий журнал Науковий огляд. – 2022. – Т. 2. – №8. – С. 21-56.
38. Скрябіна Д.С. Механізми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. 2014. 242 с.

39. Созінова Є.І. Вплив синергії регіональної інтеграції на розвиток потенціалу транснаціоналізації країн Південно-Східної Європи. 2021. 170 с.
40. Стрілець В. В. Особливості правосуб'єктності Європейського Союзу в контексті співробітництва з міжнародними організаціями в аграрній сфері //Продовольча та екологічна безпека у воєнний і післявоєнний часи: правові виклики для України. 2022. С. 63-71.
41. Фролова О., Чекмарьова В. Інтеграція України до європейського інформаційного простору //Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. – 2022. – №2. – С. 66-77.
42. Чайковська В.В. Модернізація правового режиму зовнішньоекономічної діяльності в Україні в умовах міжнародної економічної інтеграції: дис... докт. юридич. наук. Одеса. 2021. 175 с.
43. Шелкунова Т.Г. Экономическая нестабильность в рыночной экономике //Экономика и бизнес: теория и практика. – 2021. – №2. – С. 145-148.
44. Шнирков О. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни //Журнал європейської економіки. – 2023. – Т. 22. – №1. – С. 49-68.
45. Юрчишена А.О. Основні напрями діяльності у відносинах України та ЄС //Актуальні проблеми міжнародного та європейського права. погляд молодих вчених. – С. 348-351.
46. Agroreview. URL: <https://agroreview.com/content/ukrayina-eksportuvala-tovariv-bilsh-yak-na-44-mlrd-za-2022-rik-shho-prodavaly-ta-komu/>